

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Wie overwint

„Wie overwint, dien zal ik geven van het verborgen manna.“

Openb. 2 : 17 b

Toen Mozes op bevel van God met het volk Israël uit Egypte op weg trok naar het beloofde land, was de voedselvoorziening voor deze onafzienbare karavaan een onmogelijke zaak.

Waar moest het eten en drinken voor mannen, vrouwen, kinderen en vee vandaan komen in de dorre en onvruchtbare woestijn?

Wat een avontuur gingen deze mensen tegemoet.

Evenwel, de God Die machtig is om een wereld te redden uit het verderf van de zonde, is toch zeker wel in staat Zijn volk te voorzien van het dagelijks brood.

Hoe prachtig heeft Hij dit getoond in de gave van het manna.

Elke dag kon het volk het „brood uit de hemel“ inzamelen.

Niemand had gebrek.

Er was elke dag genoeg en niemand mocht hamsteren.

Als de Here met Zijn volk op weg is naar de verlossing wordt er geleefd bij het woord van de Heiland: „Maakt u dan niet bezorgd tegen de dag van morgen“.

Wat een blijde en heerlijke gave was dit manna.

De gelovige zag daarin Gods ontfermend, vriendelijk aangezicht.

De ongelovigen daarentegen, die alleen maar brood zagen, kwamen tot opstand over dit „eenzijdige“ voedsel.

In de brief die de Heiland aan de apostel Johannes dicteerde, die gericht was aan de gemeente van Pergamus in Klein Azië, wordt aan deze gave van het manna herinnerd.

De gelovigen in Pergamus leefden in een volop heidense omgeving.

De troon van Satan stond daar.

In blijdschap hadden deze gelovigen het evangelie aangenomen.

Zij waren getrouw geweest en hadden zelfs vervolging tot de dood weerstaan.

Hun strijd in de heidense stad bleef moeilijk.

Wie in Pergamus een goede boterham wilde verdienen kon niet helemaal ontkomen aan de afgoderij in die stad.

Sommigen waren in die verleiding bezwaken.

Een mens moet toch leven.

U kent de gedachtengang wel: brood is brood — zaken zijn zaken. En die afgoderij, och dat is toch allemaal onzin.

Christelijk geloof is echter een totale breuk met alle afgoderij.

En het vreugdevolle in Christus koninkrijk is niet dat brood, brood is maar dat we heel ons leven ontvangen in de genade van de levende God aan wie wij ons toevertrouwen.

Ons geloof is dat we niet alleen eeuwig leven, maar ook alle rijkdom in het dagelijks leven uit Christus' hand ontvangen.

Dat is het geheim van het christelijk leven.

Daarom wordt in onze tekst gesproken over *verborgen* manna.

Het wonder en de echte rijkdom van dit manna is verborgen, voor wie niet gelooft in de God die ons leven verlost.

Daarom kwamen die Israëlieten, die het in Egypte niet zo kwaad vonden, want ze hadden daar in elk geval goed te eten; die daarom ook geen verlossing begeerden, omdat deze wereld hun genoeg was, in opstand vanwege het manna. Het was hun veel te eentonig en te schamel op de duur.

Wie zegt: „brood is brood en zaken zijn zaken“; wie zichzelf redt op deze aarde, heeft geen verlossing nodig. Het leven is hem wel goed.

Maar wie gelooft in het evangelie en Christus volgt op deze aarde en zichzelf onbesmet bewaard van deze wereld, voor hem is het dagelijks brood en alles wat nog goed is op aarde het verborgen manna, een wonderlijke en blijde gave van Gods genade.

Zalig zijn de zodanigen; in een wereld waarin het leven al meer vervlakt en ontwijd door afgoderij van mensen is hij een feestganger Gods.

H. J. v. d. Kwast.

Het beleg en ontzet van Leiden in 1574

(VIII SLOT)

Nog was de stad niet bevrijd. Een kwartier ten zuiden van de stad vloeide de Voorthuizer vliet, waarin de Meerburgerwetering uitliep, samen met de Delftse Vliet, ze voerde vandaar naar Leidens grachten. Op dat punt lag de sterke spaanse schans Lammen, onder commando van de kapitein Borgia. Door de Vliet erheen kon slechts één schip tegelijk opvaren. Boysot zond door een duif naar de stad het verzoek in de nacht van vrijdag op zaterdag een uitval te doen. De duif streek pas 2 oktober in de stad neer, zodat er van die zijde zaterdag nog geen activiteit was. Ondanks alles besloot Boysot tenslotte op 3 oktober Lammen te doen bestormen. In de stad had men intussen van zaterdag op zondag alles gereed gemaakt voor de uitval. De palen had men uit de Vliet laten trekken, zodat de vloot de stad vrij binnen kon varen.

Zondagmorgen 3 oktober hing een dichte mist over het water: men kon vanuit de stad Lammen niet zien. Het „Dach-verhael“ meldt: „Des Zondags, den derde dach in Octobre, ist eenen so grooten nevelachtigen ende mistigen dach in den morgenstont geweest, dat men de schans van Lammen wt der stat niet wel sien mochte“. Een jongen zei tegen de mannen op de muur, dat hij des nachts een lange rij lichtjes zich uit de schans had zien bewegen in de richting van Leiderdorp. Valdez had die nacht het bevel gegeven de schans te ontruimen: hij vreesde door het water afgesneden te worden. Met drie of vier vrijbuiters waagde zich de jongen in de verlaten schans. Cornelisz. Foppensz., zo heette hij, vond samen met Gijsbert Cornelisz Schaeck in de schans een pot hutspot. Vandaar het eten van hutspot op de derde oktober! ⁵⁹⁾

Op de vloot had men ongeveer gelijktijdig het vertrek van de spanjaarden ontdekt. De schepen zetten zich in beweging en voeren langs Lammen door de Vliet Leiden binnen. Terwijl de opgaande zon de mist in flarden uiteen dreef, zagen de burgers van Leiden de galeien en transportschepen de stad binnen varen. Onder de modder, zwart van de kruitdamp, getekend door wekenlange gevechten, stonden in die schepen recht overeind de mannen van het ontzet: zeeuwse matrozen, franse soldaten, pioniers en roeiers uit de grote hollandse steden, ze wierpen de proviand met handenvol naar de uitgehongerde burgers. Terwijl de zon door de nevels brak, rees uit die gezamenlijke krachtsinspanning van alle bij het ontzet betrokken instanties, onweer-

staanbaar omhoog het beeld van het komende Gemenebest van de Zeven Verenigde Nederlanden. De enorme krachtsinspanning van de Prins en de Staten van Holland, van de burgerijen van Gouda, Rotterdam, Dordrecht en de andere hollandse steden, van het zeeuwse zeevolk en van de gewone man van Leiden, die het vier maanden lang volgehouden had, in eindeloze wachten op de muren, in schermutselingen langs het front in de weilanden, vaak ten koste van het leven van vrouw en kinderen in de hongerdood, ze hadden dit grote uur mogelijk gemaakt.

Pieter Bor is een droge en strenge kroniekist. Eindeloos lopen zijn folianten voort, gevuld met stukken en verhalen, een oorlogsdocumentator naar de stijl van de zestiende eeuw nog. Soms wordt het dramatisch verhaal van de opstand hem te machtig. Zo is het ook hier: Mensen riep: „God sy gelooft, Leiden is ontsét, Leiden is ontsét“. P. C. Hooft in zijn „Nederlandse Historiën“ maakte er al literatuur van, zeventiende eeuwse sappige literatuur: de moeite waard hier weer te geven, het is de achtergrond der verbeelding bij de directe reportage van Bor:

„Uitgelaten en onuitspreeklijk was de blijdschap, daar ze mee bewelkoomd werden van burgers en gezaghebbers. Men scheen er verzezen van der dood; en met reppen en roeren zijn achterstal van levendigheid te willen inhalen: zo woeld' het en kried' het door straten en stegen: inzonderheid aan de Vlietbrug, daar de lijftochtschepen door de veste schoten. Het holgehonger volk, wijf, man, oud, jonk, boorde bol en dik den oever, en overwelfde, zo veel hun doenlijk viel, de vaart, met uitstrekken van schouderen, armen en handen, om te bereiken, te vangen, te grabbelen, 't brood, haring, kaze, en andre spijzen hun toegesteken oft geworpen, door de bootsluiden. Zommigen liepen oft sprongen ten halze toe in 't water; oft zwommen aan de schepen. Dezelve luiden, zo nat en druipende als zij waren, ook andren die iet gekregen hadden, schooiden ermee steewaarts in, verkundigende d'algemene behoudenis. Alle buurten en wijken gewaagden van den roep: „Leyde, Leyde is ontzet. Gode lof in der eeuwigheid“.

Het was zondagmorgen. Er werd terstond een dankdienst belegd. Het stadsbestuur deed een afkondiging:

„Alsoo den almogende, barmhertige Godt ende goedertieren Vader, wiens handt nimmermeer geslōten en es, om den Zijnen ge-

nade ende barmharticheyt te bewijzen, niet-jegenstanede hy deselve dichwylen beprooft ende tot het wterste laet comen, eintelijck belieft ons met Zijnen genadigen oogen aan te sien, ende, naer soe vele calamiteyt, te verlossen, ende mit proviande ende victuaelgen te doen versorgen, daarvoor wy nimmermeer Zijnen goddelycke Majesteit ten vollen en connen dancken" werd het volk van Leiden naar de Pieterskerk geroepen.

Jan van Hout had zijn hart in die afkondiging gelegd.

De Pieterskerk stroomde vol. In het koor stonden nog de slagersbanken, waarop de laatste paarden van de stad waren gevild. Hoeveel burgers waren in deze maanden in deze kerk begraven, omgekomen door pest, honger of de vijanden? Dirk van Bronckhorst lag er in zijn graf. Niet het minst aan zijn streng bewind was dit grootse uur te danken. Pieter Cornelisz. ging in de dankdienst voor. Hij liet de gemeente zingen Psalm IX : 11-15:

Loof nu met lofzangen zeer klaar,
God die tot Sion woont eenpaar;
Vertelt Zijn groote wonderwerken,
Maakt dat z' alle menschen bemerken.
(vs. 11 - Datheen)

Hij gedenkt aan der vromen bloed,
En wreekt dat met een gram gemoed;
Dat geschrei wil Hij niet verachten,
Der benauwdens, noch ook haar klagten.
(vs. 12)

Dat ik midden in Uw gemeent,
Uwen lof zing en anders geen;
Zijnde verblijd en ook gedachtig,
Dat Gij mij verlast hebt waarachtig.
(vs. 14)

Na de kerkdienst rukten de troepen uit door de Hoogewoerdsport naar Leiderdorp. De spaanse troepen hadden die sterke schans intussen ont-ruimd, evenals die bij Alphen. Alleen de schans bij Ter Wadding hielden zij nog weken lang bezet. Het werd november voor de spaanse troepen het duingebied van 's-Gravenhage tot Haarlem ontruimd hadden. Natuurlijk verbreidde het gerucht van het ontzet zich zeer snel door het land. De burgemeesters van Enkhuizen, dat in deze tijd in het Noorderkwartier het hart van de opstand was, wilden zo snel mogelijk zekerheid hebben en zonden een geheime boodschapper naar Amsterdam. Hij schreef dadelijk terug, dat hij met eigen ogen twintig tot dertig zoetelaars gezien had, die als eersten uit het legerkamp van de spaanse troepen naar Amsterdam gevlucht waren. Hij zag ze nat en vuil Amsterdam binnenkomen, roepende dat het alles bij Leiden verloren was. Zij hadden zelf gewonde spaanse soldaten van het front binnen zien brengen, die kermden: Al verloren! Al verloren! Requesens ontving in Brussel het eerste bericht door een briefje van de contador Alameda, aan Requesens geschreven op de vijfde oktober, nadat hij de vorige dag in Utrecht Don Alfonso de Sotomayor gesproken had. Deze vertelde hem dat in de nacht van zaterdag op zondag het water bij Leiden zo hoog gestegen was, dat Valdez zijn schansen had moeten verlaten. Het geuzenleger was onder geweldig geschut- en haakbusvuur door de linies gebroken en had Leiden ontzet. Op 6 oktober(!) had Requesens nog naar de Koning geschreven, dat Leiden volhield. Hij schreef erbij dat hij overtuigd was, dat, indien het Turken waren, zij zich al lang hadden overgegeven. Die lieden in Holland, zo schreef Requesens, gaven liever persoon en have prijs aan het water dan zich onder de gehoorzaamheid van hun wettige Heer te begeven. Op 10 oktober berichtte de Commandator-mayor eindelijk aan zijn Heer dat Leiden ontzet was. Hij had nog wel geen officieel bericht van Valdez, maar de volgende dag reeds had het gerucht al gelopen in Antwerpen!⁵⁹⁾

De Prins zelf kreeg het nieuws tijdens de kerkdienst, vroeg in de middag, in Delft. Zijn hellebaardier, Hans van Brugge, overhandigde hem het bericht. Zijne Excellentie liet het onmiddellijk aflezen van de preekstoel en vroeg de predikant "den Heere met vrolijker en vieriger herten te danken". De volgende dag reeds was de Prins in de ontzette stad. Hij schreef Jan van Nassau die vierde oktober een brief - ditmaal in het Duits, wat hij zelden deed, misschien van ontroering? - en berichtte zijn broeder, "das wir von dem gnaden Gottes, nach gehabter grossen sorg, und arbeit, gesterigs dags umb 9 uhren vor der mittagh die statt von Leyden, nit ohne mercklichen abbruch und schaden des feindes,

welcher diesz allen schantzen sehr spöttlich gewichen und dieselben verlaufen entsetzt, und wiederumb mitt nottürftigen victualien versehen; dafür dem Almechtigen lob und danck sagen". Hij verontschuldigde zich tegenover zijn broer en ook tegenover zijn "freundlichen lieben frau Mutter" dat het vandaag maar kort moest zijn.

In de loop van de maandag kwam de Prins in de stad. Tien dagen logeerde hij er, ten huize van Dirk Jacobsz. Montfoort, op het Rapenburg. Op de laatste dag van zijn verblijf te Leiden ging hij naar het raadhuis en verzette er de wet. De vroedschap bracht hij terug van veertig op zestien leden, hij benoemde vier nieuwe burgemeesters. Van der Werff protesteerde: hij heeft dit ontslag nooit kunnen billijken.⁶⁰⁾ Maar de Prins wist uit de brieven van Jan van der Does hoe Leiden door het oog van een naald gekropen was, dank zij de regenten. Hij wenste niet opnieuw risico te nemen en de Staten evenmin. Op 1 november machtigden de Staten Pauwel Buys en Hendrik Duijst, Raad nevens Zijne Excellentie, naar Leiden te gaan en daar orde op zaken te stellen. Zij dienden de vroedschap aan te sporen zijn aandeel in de bijzondere heffing van 60.000 cronen op te brengen, wat er van de proviand voor de uitgehongerde bevolking over was onder hun toezicht te verkopen (het waren zakenlieden, die hollandse regenten) en toe te zien dat de regeerders der stad zorgden voor voldoende ammunitie en victualien voor de toekomst. Zij moesten de officier van justitie aanzetten krachtig onderzoek te doen naar suspecte personen en hen die zich niet naar behoren gekweten hadden, uit de stad doen vertrekken. Daardoor hadden zij de goede burgers "contentement" te geven. Zij wisten in Rotterdam, wat voor vlees zij met de Leidse regenten in de kuip hadden.

Ondank is verder 's werelds loon. Een paar jaar later diende Van der Does een verzoekschrift in bij de Prins, waarin hij klaagde, dat hij vrouw en kinderen niet van behoorlijk levensonderhoud kon voorzien. Hij verzocht een zelfde inkomen te mogen ontvangen als de andere kapiteinen van de Prins en vrijgesteld te worden van het pionieren op de dijk bij Krimpen, waartoe de inwoners van Leiden bij loting verplicht werden in verband met een dreigende spaanse aanval. Het verging Van der Does niet anders dan sommige verzetslieden bij ons.

De geschiedenis van het beleg en ontzet van Leiden is een groots epos, door de tijden heen. De hedendaagse historici hebben de neiging de betekenis van die eerste jaren na 1572 te onderschatten. Ten onrechte: wie de bronnen raadpleegt, ontdekt opnieuw hoe heroïsch de opstand was en hoe voor de latere roemrijke geschiedenis van de Republiek de grondslagen toen werden gelegd. De geschiedenis van de strijd rond Leiden is een venster op die eerste jaren van de opstand in Holland en Zeeland. De Nederlanden hebben hun vrijheid te danken aan de mannen en vrouwen van het eerste uur, die in weergaloos vertrouwen op de Heere God en met bijstand van Willem, Prins van Oranje, volhielden tegen de wereldmacht van Spanje, een worsteling die in de geschiedenis nauwelijks haar weerga kent. Niet de barrière van de grote rivieren, die Parma's opmars na 1584 naar het Noorden tegenhielden, zoals Geyl wil, werd de eerste oorzaak van de breuk tussen Noord en Zuid, tussen het vrije Gemenebest der Zeven Verenigde Nederlanden en de door Spanje overheerste zuidelijke gewesten. Het geloof, dat bergen verzet, van de eenvoudige mannen en vrouwen die in 1572 naar de wapenen grepen, na een halve eeuw gruwelijk onderdrukt te zijn, stichtte de vrije kerkstaat - om een term van Haitjema te gebruiken - in het hart van Holland en Zeeland. Groen van Prinsterer's "Geschiedenis des Vaderlands" is niet verouderd.

Enschede.

R. H. Bremmer

⁵⁹⁾ Zie over die hutspot **Leidsch Jaarboekje 1927-1928**, waarin een artikel van H. J. de Graaf, **De Leidsche hutspot**. Het verhaal van de hutspot het eerst bij **Orlers**, 1641. Op de tentoonstelling van 1824 stond een metalen kookpot op drie poten, waaraan een ijzeren hengsel, volgens de catalogus gevonden op drie oktober. Er was later het volgende rijm in gegraveerd:

Doen Godes hand, dreef den vijandt,
Bij nacht uyt Lammen schans,
Creech Schaeck dees Pot, riep aan Boysot:
Ghy moecht over Dammen thans.

Overigens werd hutspot met aardappelen eerst in de 18de eeuw gegeten. In 1574 waren aardappels hier te lande nog onbekend. Volgens genoemd artikel at men in die tijd hutspot van rundvlees en pruimen.

⁶⁰⁾ **Gachard**, p. 169: "Ces gens-là préfèrent mettre sous l'eau leurs personnes et leurs biens, que de se réduire à obéissance de leur roi et seigneur naturel.

⁶⁰⁾ Hierover Fruin, a.w., blz. 486.

Zijn we trouw aan de Vrijmaking?

De ellendigheden in het leven van onze kerken zijn vele. De nood is hoog geklommen.

Het is voor allen die onze kerken liefhebben, ze uit overtuiging als ware kerken beschouwen, en dus voor haar ware welzijn bidden, nodig deze nood en ellendigheden goed te kennen. Het is immers zo dat als we die nood en ellendigheid niet „recht en grondig" hebben leren kennen we niet eens tot het ware gebed met het oog daarop kunnen komen!

Ik wil op een paar aspecten van de nood waarin onze kerken verkeren wijzen. En wel door concreet de vraag te stellen of die inderdaad trouw gebleven zijn aan de Vrijmaking.

Dat wil zeggen: of we trouw zijn gebleven aan wat we bij de Vrijmaking, onder aanroeping van de Naam van God, hebben **gezegd** en **gedaan**.

Natuurlijk is met het nagaan of we in het spoor der Vrijmaking bleven niet het **laatste** woord gezegd. Laatste maatstaf van ons handelen is alleen het Woord van God.

Maar het is toch ook wel van belang te onderzoeken of we zijn blijven vasthouden aan wat naar ons aller overtuiging ons in de veertiger jaren op de ziel werd gebonden als richtsnoer voor het kerkelijke leven.

Onder andere wordt daardoor duidelijk of we in 1944/45 hebben **gemeend** wat we zeiden.

Anders gezegd: op die wijze zal openbaar zijn of we als Vrijgemaakte kerk **waarachtig** waren en zijn in ons optreden.

In de jaren veertig hebben we luide „ach en wee" geroepen toen de synode op een zeer duidelijke wijze de Kerkorde schond.

Ze schorste namelijk de predikanten Schilder en Greijdanus en een groot aantal Kamper kerkeraadsleden zonder daarbij de kerkeraad van Kampen en die van de kerken waarvan Schilder en Greijdanus emeriti-predikanten waren te kennen!

We hebben in die dagen met het oog daarop de Kerkorde voor de dag gehaald en duidelijk gezegd en geschreven: Dat is **slecht!**

Dat is **overtreding** van de wet voor de kerk waaraan we allen gebonden zijn.

Dat is **trouwbreuk**.

Maar het benauwende is dat in de laatste jaren in onze kerken precies hetzelfde is geschied - en dat dat nu allerwege wordt goed gepraat!

In de bepalingen van de kerkorde waarop we in 1944 wezen, die we de synode toen voorhielden, staat zo duidelijk dat een kind het kan verstaan, dat een predikant in onze kerken nooit of te nimmer mag geschorst worden dan alleen wanneer de **eigen** kerkeraad en de kerkeraad van de **genabuurde** gemeente moeten **gezamenlijk** uitspreken dat die schorsing **moet** geschieden.

En zie, dat is bij de schorsing van ds. Van der Ziel **niet** gebeurd.

De kerkeraad van de genabuurde kerk van Groningen-Zuid **weigerde** aan die schorsing mee te werken.

En toen heeft de kerkeraad van Groningen-Zuid **op eigen houtje** ds. Van der Ziel geschorst.

Dat was voor iedere onbevooroordeelde toeschouwer een volkomen duidelijke **schending** van de wet voor de kerk.

Dat was niet **recht**.

Dat was niet in **de stijl van de kerk**.

Ja zeker, men heeft zich om deze wetskrenking goed te praten betoogd dat er in Groningen een „noodsituatie" was ontstaan waardoor de kerkeraad van Groningen-Zuid werd gedwongen te doen zoals ze deed.

Maar zo'n redenering is zonder meer dwaas.

Want de bepalingen over het schorsen van een predikant zijn juist gemaakt met het oog op een noodsituatie! Die bepalingen **veronderstellen** juist een noodsituatie!

Als het ergens in een kerk zo gesteld is dat er over de schorsing van een predikant wordt gesproken en dat sommige broeders die schorsing eisen terwijl andere daarvan niets willen weten, dan is er in zo'n kerk voluit een **noodsituatie**.

En juist om nu in zo'n noodsituatie de goede weg te kunnen vinden met het oog op een eventuele schorsing, hebben de kerken de bovengenoemde bepaling opgesteld en aanvaard.

Maar in onze kerken maakt men momenteel nota bene juist van zo'n noodsituatie gebruik om de genoemde bepaling van de kerkorde **buiten werking te stellen**.

Dat wil zeggen: de **reden** waarom men de genoemde beperking **maakte**, maakt men in onze kerken thans tot een **grond** voor het **overtreden** daarvan!

Men zet zo de zaak precies op zijn kop.

Tot deze dwaasheden komt men als men niet werkelijk trouw blijft aan de door allen vrijwillig aanvaarde rechtsnorm in de kerk des Heren.

We zullen het nu goed moeten weten dat als deze rechtskrenking niet eerlijk wordt erkend en teniet gedaan wij de Vrijmaking op een wettelijk punt hebben **verloochend**.

Ook al zingen we daarover nog zulke schone lofzangen!

En als „synodalen” ons thans zeggen, wat ze inderdaad ook doen: „Wat praten jullie over overtreding van de kerkorde in 1944 door ons? Kijk naar jezelf! Jullie doen in ieder geval hetzelfde als wij in 1944 hebben gedaan. Jullie houden je óók niet aan de bepalingen van de kerkordelijke voorschriften inzake het schorsen!” - dan moeten wij het hoofd buigen!

Want ieder die eerlijk kennis neemt van de feiten **moet** erkennen: die synodale broeder heeft dáárin volkomen gelijk.

Wat deze zaak betreft moeten we daarom erkennen: Ikabod - de eer is weg!

C. V.

TE BERDE

Er is opgericht een stichting "Het Calvinismuseum", secretariaat: Postbus 1520, Rotterdam.

Het doel van de stichting is "het oprichten en instandhouden van een Calvinismuseum, dat de geschiedenis van Calvin, van het Calvinisme in Nederland en van het Calvinisme in de wereld (speciaal het Nederlandse aandeel in de verbreiding ervan) op aanschouwelijke wijze in beeld wil brengen voor de museumbezoeker en dat eveneens de Calvin-onderzoeker uit binnen- en buitenland op verantwoord wetenschappelijke wijze wil dienen met studiemateriaal".

Dit is letterlijk geciteerd, alleen met weglating van de accenten, aangegeven door vetgedrukte woorden en een woord in kapitale letters gezet.

De stichting is ervan overtuigd dat de plannen bij iedere gereformeerde nederlander, die nog leven wil overeenkomstig de zuivere leer der reformatie, grote sympathie en instemming zullen vinden.

Ik wil graag zeggen dat bij mij de sympathie ten enen male ontbreekt, hoewel ik me reken tot hen die nog leven willen overeenkomstig de zuivere leer der reformatie.

Waarom ontbreekt me alle sympathie? Nu vanwege die zuivere leer der reformatie! Leven naar de zuivere leer der reformatie wil toch altijd nog zeggen leven overeenkomstig de leer van het heilig evangelie. In dat heilig evangelie wordt ons geleerd ons niet naar mensen te noemen. Want onze Here Jezus Christus heeft ons gezegd: En gij zult op aarde niemand uw vader noemen, want één is uw Vader, Hij, die in de hemelen is. (Matth. 23:9). Dat betekent toch wel dat we in religieuze zin geen vaders mogen hebben, ook geen kerkvaders. En al is dat we door Calvin veel geleerd hebben en elke dag nog leren, toch blijft dan gelden dat we niet geloven, omdat hij het ons gezegd heeft, maar alleen omdat we zelf Hem hebben gehoord en weten dat deze waarlijk de Heiland der wereld is (Joh. 4:42).

Om het evangelie heb ik geen sympathie voor dit doel. Om Calvijn ook niet. Hij zou er zelf van gruwen en hij zou bepaald ook gruwen als hij de toevoegingen zag, die staan achter de namen van de ondertekenaars.

Dat gaat zo: Ds. A. (Ned. Herv. pred.); Ds. B. (pred. Geref. Gemeente); Ds. C. (Chr. Geref. pred.); Ds. D. (Geref.), etc. etc. Calvin, die een groot deel van zijn leven besteed heeft om eenheid te bewerken onder hen, die de Heiland der wereld in onverderfelijkheid liefhebben, zou zich ergeren aan deze toevoegingen en waarschijnlijk zeggen: zorg eerst maar eens dat al die verschillende toevoegingen aan de namen niet meer nodig zijn. De echte kerkelijke eenheid nastreven dat is werken en streven in de geest van de Schrift, zoals Calvin die ons weer deed verstaan.

En dan: ook de geschiedenis van het Calvinisme in Nederland moet in het te stichten museum op aanschouwelijke wijze in beeld gebracht worden. Ik zie me al lopen langs de vitrines, waarin liggen de afzettingenvonissen van De Cock, van dr. Kuyper, van Schilder, van Van der Ziel. Het zou bepaald een indrukwekkend gezicht zijn en een heel fraai beeld geven van het Calvinisme in Nederland.

De stichting staat op de grondslag van Gods onfeilbaar Woord en de daarop gegronde, onveranderde en onverkorte 3 formulieren van enigheid, zoals deze vanaf de nationale synode van Dordrecht aanvaard zijn als de belijdenisgeschriften van de kerk der reformatie in Nederland. Waarom dan al die verschillende toevoegingen achter de namen van de ondertekenaars?

En hoe staat het met de zegenrijke verkorting van art. 36 N.G.B., zoals die tot stand is gekomen in 1905? Zijn de ondertekenaars het daarover ook eens of juist niet?

Men is altijd weer verbaasd hoe makkelijk mensen, die zich gereformeerd noemen, zich in de luren laten leggen en ook zich zelf voor de gek houden. De mensen van dit initiatief hebben kennelijk zeer goede bedoelingen. Zij belijden hun liefde voor de leer der Schriften, zoals we die mede dank zij Calvin weer zijn gaan verstaan. Maar ze laten zich gaan in activiteiten die van de hoofdzak afdelen en die het "Calvinisme" bepaald niets verder helpen.

A.

Wat de gemeente nodig heeft

Zolang er gepreekt is zal er wel geklaagd zijn over de prediking. Wat dat betreft is er geen nieuws onder de zon. Want de klachten zijn legio. In alle kerken en in alle landen voorzover ik weet.

Sommige hoorders klagen, dat de preken te hoog of te diep gaan en dat zij er niets van begrijpen. Ze beklagen zich erover, dat hun dominee niet snapt, dat zij niet snappen wat hij (misschien) wel snapt. Ik schrijf "misschien". Want soms schijnen de prekers zelf ook niet te snappen wat ze beweren. In mijn jonge jaren heb ik naar preken geluisterd waarvan niemand iets begreep.

Anderen klagen, dat er niet vrijgemaakt gepreekt wordt. Zeker, zeker, het Evangelie wordt wel verkondigd, maar er moet blijkbaar wat bijkomen. Het is mij niet duidelijk wat vrijgemaakt preken zou moeten zijn, maar bovengenoemde klacht wordt wel gehoord. Het komt zelfs voor, dat een dominee nauwelijks van de preekstoel af is of hem wordt niet al te vriendelijk toegevoegd, dat hij niet vrijgemaakt gepreekt heeft.

Een andere klacht is, dat in sommige kerken het Evangelie zelden wordt gehoord. Het is alles wet wat de klok slaat. Of liever: wat van de kansel klinkt. Vandaar wordt voorgeschreven wat blad men moet lezen en van welke organisatie men wel of niet lid moet zijn en hoe men moet stemmen, als men tenminste trouw aan de Here wil zijn.

Tenslotte heb ik wel de klacht gehoord, dat er zo wordt gepreekt, dat jonge mensen - om van kinderen maar niet te spreken - er niet door geraakt worden.

We hoeven de illusie niet te hebben, dat deze klachten ooit helemaal zullen verstommen. Predikanten zijn ook maar mensen en geen preek is volmaakt. En de hoorders evenmin. Er wordt veel ten onrechte geklaagd.

Ik heb nu een paar jaar geregeld preken mogen horen. En ik moet zeggen, dat ik meestal de volle raad Gods heb horen verkondigen. D.w.z. het rijke Evangelie van Christus. In sommige gemeenschappen schijnen wat verhaaltjes te worden verteld. Bij ons wordt over het algemeen nog gepreekt. Maar ik heb ook wel preken gehoord, waaraan ik geen touw kon vastknopen. Ook wel die mij te speciaal vrijgemaakt waren. En sommige preken waren mij te "wettisch".

We zullen over deze zaken moeten spreken met elkaar. Preekers en hoorders. Dat gebeurt veel te weinig. Zo is tenminste mijn pastorale ervaring. Met een opmerking als: "Wat hebt u weer mooi gepreekt", is niemand gebaat. Natuurlijk nog minder met de mededeling, dat het weer niks was. Maar het is broodnodig, dat spreker en hoorders samen overleggen hoe en wat er gepreekt moet worden. Dat wil niet zeggen, dat een dominee zich moet laten beheersen door wat de gemeente verlangt. Hij moet zich laten beheersen door wat de Here van hem verlangt. Maar het is wel goed, dat de hoorders kenbaar maken wat zij nodig hebben. En daar ik enige jaren nu hoorder geweest ben neem ik de vrijmoedigheid hierover iets te zeggen.

Want dat hier gesproken moet worden staat voor mij vast.

Wat de gemeente nodig heeft leert de Here Jezus ons zelf. In Lukas 4 lezen we, dat Hij in de synagoge van Nazareth Jesaja 61 voorlas: "De Geest des HEREN is op Mij, daarom dat Hij Mij gezalfd heeft om aan armen het Evangelie te brengen; en Hij heeft Mij gezonden om aan gevangenen loslating te verkondigen en aan blinden het gezicht, om verbrokenen heen te zenden in vrijheid, om te verkondigen het aangename jaar des HEREN".

Dát was de taak van Hem en die opdracht heeft Hij volmaakt vervuld. Hij heeft het Evangelie verkondigd aan armen, blinden, gevangenen en verbrokenen van hart.

En die opdracht vervult Hij nog door zijn dienaren. Eer Hij van deze wereld scheidde heeft Hij deze opdracht voor zijn discipelen achtergelaten: "Gaat dan heen, onderwijst alle volken, hen dopend in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes en leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb".

In Markus 16:15 staat het zo: "Gaat heen in de gehele wereld, verkondigt het Evangelie aan ieder schepsel". Als Paulus naar Rome wil dan is dat om het Evangelie te brengen en daarvan zegt hij dan: "Het is een kracht Gods tot behoud voor een ieder die gelooft".

Natuurlijk weten we dat allemaal. Wie zou het ontkennen? Maar toch komt de vraag bij mij op of állen het wel weten. Wij stemmen wel toe, dat de wereld het Evangelie nodig heeft. Maar heeft de gemeente het ook nog nodig? Het is voorgekomen, dat een bekende preker voor eigen gemeente de ruif zo hoog hing, dat vele hoorders er niet bij konden. 's Avonds sprak hij in een zogenaamde evangelisatie-samenkomst, waarbij ook gemeenteleden tegenwoordig waren. Die zeiden tegen hem: "Preekt u nu ook zo in de samenkomst der gemeente". Dat meende hij niet te mogen doen, omdat de gemeente meer nodig had.

Dit laatste ontken ik niet. Het maakt verschil of het Evangelie gebracht wordt aan "heidenen", dan wel of het verkondigd wordt aan de gemeente. Maar dat wij de blijde boodschap telkens weer nodig hebben en altijd weer moeten horen staat voor mij vast. Want er zijn telkens weer zonden bij ons. Tot onze dood toe. Wij blijven arm en blind en naakt en gebroken en gevangen. In één woord kan ik het samenvatten: wij blijven ellendige mensen. Van nature geen haar beter dan de wereld. Er is één ernstige kwaal in ons aller leven en dat is de zonde. En daarvoor is maar één medicijn: de goede tijding van vergeving der zonden en eeuwig leven.

Er is maar één Zaligmaker, Jezus Christus. Van Hem weten we misschien alles. Mogelijk zit er een dogmaticus onder het gehoor, die alles weet van de Here Jezus, wat er van Hem te weten valt. Maar laat niemand denken, dat hij de goede tijding niet meer nodig heeft. Ook hij valt in zonde. Ook hij wordt gewond door dit leven. Ook hij zit mogelijk gevangen in een strik. Ook hij heeft z'n tijden van ongelovigheid en twijfel. Of dacht u van niet? Ieder heeft wel momenten, dat hij uitroept in zichzelf: "Ik geloof Here, kom mij te hulp in de strijd tegen mijn ongelof". En dan kan de prediking van de goede boodschap hem uit de put helpen. Ik blijf er bij: Het eerste en het laatste wat we nodig hebben is de blijde tijding van de genade van Jezus Christus.

H. J. Jager

Aantekeningen bij de kerkenordening

XV

KERKVERBAND

Kerkverband is georganiseerd samenleven van kerken met klassicale vergaderingen, vergaderingen van particuliere synoden en vergaderingen van generale synoden.

Art. 36 van de kerkenordening zegt:

„t Zelfde zeggen heeft de classe over de kerkeraad 't welk de particuliere synode heeft over de classe en de generale synode over de particuliere”.

Als maatstaf wordt aangegeven het zeggen dat de generale synode heeft over de particuliere. Welk zeggen heeft dan de generale synode over de particuliere? Als men meten wil moet men toch weten welke de maat is waarmee men zal meten. Maar op deze vraag geeft de kerkenordening geen antwoord, niet in art. 36 en niet in enig ander artikel. Hoe kan men meten met een maat die nooit is vastgesteld? Art. 36 van de kerkenordening is er een voorbeeld van hoe men niets kan zeggen en toch de schijn kan wekken dat men veel zegt. Het artikel zegt niets want het spreekt van meten zonder de maat aan te geven waarmee men moet meten. Het verwijst ook niet naar enig ander artikel waar die maat wel wordt aangegeven en goed omschreven, en het kan dat ook niet doen want zulk een artikel is nergens in de kerkenordening te vinden. Maar al zegt het artikel niets, het maakt de indruk dat de kerken staan onder het gezag van de meerdere vergaderingen en ze daaraan onderworpen zijn, want als men spreekt van het zeggen dat de ene over de ander heeft, zegt men daarmee dat de ene gezag heeft over de ander en die ander zich aan dat gezag moet onderwerpen. Welk gezag heeft de generale synode over de particuliere? Daarover hoort men geen woord. Wie zou de generale synode hebben bekleed met gezag over de particuliere? Daarover hoort men ook geen woord. Velen vinden het vanzelfsprekend dat de meerdere vergaderingen gezag hebben over de kerken maar vragen nooit naar de rechtsgrond van dat gezag. Art. 36 staat al enige eeuwen in de kerkenordening en de meerdere vergaderingen zijn van het begin af aan met gezag opgetreden en hebben van het begin af aan een hoge toon tegen de kerken aangeslagen. Ze hebben gedaan alsof ze regeringscolleges waren inplaats van samenkomsten van mannen met een opdracht hun door de kerken gegeven en die na het volbrengen van hun opdracht daarvan verantwoordelijk moeten doen aan de kerken als hun opdrachtgevers. De acta van de synoden zijn er vol van dat in dit geval de gezanten zich meerder achten dan de kerken die hen hadden gezonden. Zo was het in de 16e eeuw, zo was het in de 17e, in de 18e, in de 19e eeuw, en het geheugen moet al heel slecht zijn als men niet meer weet hoe erg het daarmee in de 20e eeuw is geweest en nog is. De vaders hebben onder zich enkele mannen gehad die wel hebben geweten hoe het moest maar in de praktijk zijn de vaders gestruikeld. Toen art. 36 van de kerkenordening in wording was kwamen ze voor de zaak te staan zó dat ze er niet voor weg konden en toen kwamen ze met een artikel vol grote woorden maar dat van de zaak waar het op aankomt niets zegt. Was het om de praktijk te redden dat men zich in nevelen hulde?

Er zijn in de loop van de tijd al veel pogingen gedaan om het gezag van de meerdere vergaderingen uit de Schrift te bewijzen. Zulke pogingen zijn er ook gedaan door mannen die niet zo'n slechte naam hebben onder de mannen van wetenschap maar we vinden daar de wetenschap niet op haar best. Ze hebben daarbij de Schrift geweld aangedaan. Het is duidelijk dat men eerst de kerken heeft georganiseerd en daarna eens is gaan onderzoeken of de Schrift niet iets van zulk een organisatie zei. Achterna is men tot de Schrift gegaan en dat men achterna tot de Schrift is gegaan had hierin zijn oorzaak dat er altijd nog mensen zijn die vragen: „Wat zegt de Schrift?” Er werd ook gevraagd: „Wat zegt de Schrift van het gezag der meerdere vergaderingen en wat zegt de Schrift van het kerkverband?” Velen wilden geen vastgesnoerde organisatie van de kerken met machten boven de kerken tenzij dan dat de Schrift zulk een organisatie voorschreef en zulke machten had gesteld. Ze waren niet voor niets gegaan uit de pauselijke organisatie met macht en oppermacht over de kerken.

Ze hadden te duidelijk gezien hoe zulk een vastgesnoerde organisatie het leven in de kerken verstikte. En daarbij was hun te goed geleerd dat de Schrift het laatste woord heeft en men uit de Schrift moet leven. Wat zegt de Schrift van zulk georganiseerd samenleven der kerken? Wat zegt de Schrift van het gezag der meerdere vergaderingen?

De Schrift zegt daarvan niets.

Men komt nog al eens aandragen met wat in Hand. 15 wordt gezegd over de vergadering te Jeruzalem. Er zijn er zelfs die die vergadering de eerste synode noemen en die daaruit de gevolgtrekking maken dat het samenkomen in synoden door de Schrift geboden is. Als dat een synode is geweest dan zijn de synoden van onze dagen geen synoden en dan zijn er na die vergadering van Jeruzalem ook nooit weer synoden geweest. De vergadering van Jeruzalem was enig in haar soort. Ze was een middel in Gods hand om zijn openbaring aan de mensen voort te zetten. Die vergadering van Jeruzalem staat daardoor op één lijn met de profeten en apostelen. De samenstelling van die vergadering was ook geheel anders dan die van de tegenwoordige synoden. Dat die vergadering samenkwam naar aanleiding van een vraag uit de kerken van Galatië, door afgezanten uit die kerken mondeling naar Jeruzalem overgebracht, maakt van die samenkomst geen synode. De profeten hebben ook meermalen Gods woord gesproken naar aanleiding van een vraag die hun gesteld was; ook wel naar aanleiding van een vraag die hun door afgevaardigden werd overgebracht. Een voorbeeld ervan vindt men in Ezechiël 20, ook in Zach. 7. Afvaardiging was er wel maar afvaardiging alleen maakt de synode niet. Met veel meer recht zou men een beroep op Hand. 1 kunnen overgaan tot het verkiezen van apostelen dan met een beroep op Hand. 15 tot het samenroepen van synoden.

Wat er verder uit de Schrift wordt aangevoerd om het kerkverband met klassicale vergaderingen en synoden op de Schrift te gronden, zoals dat Paulus liet collecteren voor de arme kerk van Jeruzalem, is de moeite van het weerleggen niet waard. Als men zo de Schrift gebruiken wil kan men alles wat niet uitdrukkelijk verboden is voorstellen als door de Schrift geboden. Maar dat is geen recht gebruik van de Schrift en in strijd met de eerbied die wij verschuldigd zijn aan het woord van de hoge God.

Nog al vaak wordt gezegd dat de eenheid in Christus van alle kerken openbaar moet worden in een zichtbare organisatie. De enige zichtbare organisatie van de kerk waarvan de Schrift spreekt is die van de plaatselijke kerk en ook daar is de eenheid door organisatie bijzaak, ook daar moet de eenheid naar buiten allereerst en allermeest openbaar worden door vruchten van het geloof in een leven naar Gods Woord en in navolging van Christus. En die eenheid merkt de wereld gauw genoeg, een enkele keer met welbehagen maar vaker tot haar verdriet want dan leert ze het geloof kennen dat de wereld overwint. Dat moet de eenheid zijn van alle kerken waar ook ter wereld. Maar een organisatorische of administratieve eenheid van alle kerken heeft de Here niet gegeven of geboden.

Indien de Schrift ooit gesproken zou hebben van kerkverband en van optreden van meerdere vergaderingen zijn er een paar plaatsen in de Schrift waar we dat verwacht zouden hebben als voor de hand liggend.

Daar is eerst de brief van Paulus aan Titus. Paulus geeft aan Titus de opdracht om op Kreta de kerken te instituëren door van plaats tot plaats ouderlingen te stellen. Van een voortgaande organisatie van die kerken tot een classis zegt de apostel niets. Indien de Here kerkverband had gewild zou men toch verwachten dat Hij er dáár van gesproken had.

Men zou dat ook verwachten wanneer de Here zijn brieven richt aan de zeven kerken van Klein-Azië. In Sardus en in Laodicea gaat het lang niet goed. Naar de begrippen die wij ons hebben gevormd zou daar voor het kerkverband werk aan de winkel zijn. Hoe nodig moesten daar eens kerkvisitatoren heen! En wat zou de klassicale vergadering wat te doen hebben na het horen van het visitatierapport! Maar de Here zegt van een klassicale vergadering niets en van kerkvisitatoren ook niets. En gelukkig maar voor de kerken van Smyrna en van Filadelfia. Wat zou er van geworden zijn indien mannen uit Sardes en uit Laodicea ook eens waren komen visiteren in het kleine Filadelfia! Want mannen zoals daar

in Sardes en in Laodicea de toon aangaven zijn op klassicale vergaderingen niet bescheiden en laten zich daar niet op de achtergrond dringen. Zij moeten de baantjes hebben. Misschien had kerkverband kunnen helpen maar het is zeer goed mogelijk dat kerkverband de mannen uit Sardes en uit Laodicea gelegenheid had geboden om ook in de andere kerken kwaad te doen.

Een derde plaats in de Schrift waar we zouden kunnen verwachten dat van het optreden van meerdere vergaderingen zou gesproken worden is Hand. 20. We lezen daar van het afscheid dat Paulus nam van de ouderlingen van de kerk van Efeze. Hij voorzegt die broeders dat hun gemeente een moeilijke tijd tegengaat. We lezen: „Want dit weet ik dat na mijn vertrek zware wolven tot u inkomen zullen die de kudde niet sparen; en uit uzelve zullen mannen opstaan, sprekende verkeerde dingen om de discipelen af te trekken achter zich.” Wat lag nu meer voor de hand dan dat Paulus zou zeggen: „Als het zover is moet ge het kerkverband te hulp roepen en kerkvisitatie aanvragen?” Maar niets van dat alles. De apostel wijst de ouderlingen op wat zij in dat geval moeten doen. Ze moeten zelf dat doen en het niet overdragen aan anderen.

Men zegt dat de ene kerk toch niet mag doen alsof de andere kerk niet bestaat en dat wanneer de ene kerk de andere helpen kan zij die hulp niet mag weigeren. Dat spreekt vanzelf maar is dat een verplichting om aan het organiseren te gaan? Kan er geen hulp worden geboden als het niet georganiseerd wordt gedaan? Dan kan men van elke organisatie, van elke buurtvereniging en van elke dameskrans bewijzen dat ze in de Schrift geboden is. De ene buur mag niet doen alsof de andere buur niet bestaat en geen hulp weigeren die gevraagd wordt, en door een dameskrans wordt wel eens wat licht gebracht in een eenzaam en somber leven. Dat is de plicht der naastenliefde en naastenliefde is zeker in de Schrift geboden, maar de Schrift gebiedt niet een buurtvereniging op te richten of een dameskrans te beleggen. Evenmin gebiedt de Schrift de kerken tot onderlinge hulp te organiseren.

Ondanks alles wat er in de laatste tientallen jaren gezegd is over het bewijs uit de Schrift voor het bestaansrecht van meerdere vergaderingen en voor het gezag van deze vergaderingen, en ondanks dat het gebleken is dat het niet mogelijk is zulk bewijs uit de Schrift aan te voeren, zegt de nieuwe kerkenordening van de niet-vrijgemaakte kerken dat deze vergaderingen een kerkelijk gezag hebben, hun door Christus verleend. Dat alleen al is voldoende om deze kerkenorde voor ons onaanvaardbaar te maken. Maar er is in die kerkenorde veel meer dat niet gereformeerd is en haar voor ons onaanvaardbaar maakt.

Al worden meerdere vergaderingen niet in de Schrift genoemd en al is het leggen van kerkverband niet door de Schrift voorgeschreven, daarmee is niet gezegd dat kerkverband uit den boze is. De Schrift schrijft niet alles voor wat wij moeten doen en laten. De Here laat heel veel over aan ons eigen inzicht en aan de vrijheid van onze keuze. We moeten daarbij ons verstand gebruiken en overleg plegen en met wijsheid te werk gaan, maar wanneer wij zo onze keuze bepaald hebben en onze maatregelen hebben genomen moeten we daar niet van zeggen: „De Here heeft het zo geboden.” Zo moeten wij niet van zulke zaken spreken om voor ons zelf vastheid te vinden bij wat we naar onze eigen inzicht en naar eigen keuze doen, en zo moeten we ook niet spreken om anderen te dwingen mee te doen. Wat mensenwerk is moeten wij niet voorstellen als Gods werk. En het leggen van kerkverband is mensenwerk. Geen mensenwerk is de band die alle kerken aan Christus hebben, die band heeft God gelegd, en wanneer een kerk die band losmaakt is ze geen kerk meer. Maar het is misleidend die band van alle kerken aan Christus kerkverband te noemen i.u. het woord kerkverband de betekenis heeft gekregen van georganiseerd samenleven van kerken met klassicale en synodale vergaderingen.

We moeten bij het leggen van kerkverband ons verstand gebruiken. Kerken in elkanders nabijheid kunnen elkaar helpen maar dat kunnen ze wel zonder kerkverband. Toen het op Java rustig was leefden kerken van inlanders en kerken van Europeanen in vrede naast elkaar en erkenden elkaar als volwaardige kerken van Christus, maar ze leefden niet met elkaar in kerkverband. De kerken van Europeanen op Java leefden wel in kerkverband met de kerken in het verre Nedrland maar niet met de kerken van inlanders naast de deur. En terecht niet. De verschillen in taal en ras waren daarvoor veel te groot. Dat had met rassendiscriminatie niets te

maken. Maar al was er geen kerkverband, de kerken van Europeanen, vooral die in Nederland, hebben de kerken van inlanders veel hulp geboden. Er zijn er die beweren dat het leggen van kerkverband tussen kerken van dezelfde belijdenis van God gewild en in de Schrift geboden is. Er zijn er zelfs die zeggen dat Christus ook voor het kerkverband zijn bloed vergoten heeft. Indien dat waar is hebben de broeders op Java tientallen jaren in de zonde geleefd doordat ze geen kerkverband aangegaan hebben met de kerken van de inlanders hoewel die één met hen waren in belijdenis. Maar zij die dat zeggen hebben ongelijk, de Here heeft het niet geboden.

Het kerkverband zoals dat door de kerkenordering is geregeld is zeer beperkt, het is een verband tussen kerken in Nederland. Een vreemd element in de kerkenordering is art. 51, in 1920 ingevoegd, dat zo luidt: „Voor de gereformeerde kerken van Europeanen in Nederlands-Indië wordt de wijze waarop zij met de kerken hier te lande in verband staan door de generale synode geregeld.” 't Lijkt wel of de kerkenordering de grondwet is die door organieke wetten moet worden aangevuld. Die indruk wordt nog versterkt wanneer men denkt aan de talloze bepalingen en verordeningen die de synoden in de loop der jaren hebben gemaakt en waarin niemand thuis is. Dat is ver afgedwaald van het eenvoudige samenleven van de kerken naar de kerkenordering en maakt kerkelijke rechtsgeleerden nodig. Van correspondentie met buitenlandse kerken spreekt de kerkenordering niet, de bepalingen van de synoden spreken er zoveel te meer van. Dat is een uitwas van het kerkverband, niet naar de kerkenordering.

Het kerkverband is een los verband. 't Is geen bond met een bondsbestuur. Wanneer een classicale vergadering gesloten is, is er geen classicale vergadering, en wanneer een synode gesloten is, is er geen synode. Dat is met een kerkeraad anders. Wanneer een vergadering van de kerkeraad gesloten is blijft de kerkeraad. Wanneer er een nieuwe vergadering van een classis of synode zal zijn worden de kerken verzocht afgevaardigden te zenden. Elke kerk die daarvoor aangezocht wordt heeft volle vrijheid om aan dat verzoek te voldoen en afgevaardigden te zenden, maar elke kerk heeft ook volle vrijheid om aan dat verzoek niet te voldoen en geen afgevaardigden te zenden. Elke kerk handelt hier in vrijheid. In de veertiger jaren werd deze vrijheid van de kerken fel betwist en aan de andere kant even fel verdedigd. Door de nieuwe kerkenorde van de niet-vrijgemaakte kerken is dat recht van een kerk om uit het kerkverband te treden weggenomen. Daar mag een kerk alleen uittreden wanneer de generale synode toestemming ervoor geeft. Wat blijft er van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk over indien een plaatselijke kerk niet eens meer het recht heeft om uit het kerkverband te treden? Er is in de veertiger jaren voor een goede zaak gestreden toen men streed voor het behoud van dit recht, maar men vergeet gauw en verandert gauw van gedachten en inzicht. Het komt onder ons voor dat men verwondering merkt wanneer er op wordt gewezen dat elke kerk het recht heeft uit het kerkverband te treden. Dan zegt men dat heel het kerkverband dan op losse schroeven komt te staan en men vraagt hoe het dan moet met wat op het kerkverband is gebouwd. Maar dan blijkt of men wijs gebouwd heeft of niet. Men moet niet bouwen op wat op losse schroeven staat. En als men het toch gedaan heeft moet men de schroeven niet aandraaien om het bouwsel te redden en daardoor de kerken in de knel brengen. Het is van ouds het geval geweest in de geschiedenis van de kerk des Heren dat men gebouwd heeft zonder fundament en dan daarna om het bouwwerk te redden vreemde stutten eronder heeft geschoven maar waarbij de kerken niet leven konden. Zo is het grootse gebouw van de middeleeuwen ontstaan, het Rooms-Katholieke genootschap, en dat staat er nog. Maar waar is daar het leven? Zo is het Nederlands Hervormde Kerkgenootschap ontstaan. En waar is daar het leven? Ik kan begrijpen dat de niet-vrijgemaakte kerken zeggen: „Uittreden mag niet”, want ze hebben daar zo'n groots opgezette organisatie met zoveel bureaus en instellingen en met zoveel directeuren en ambtenaren en ambtenaressen en met zoveel persoonlijke belangen, dat ze wel moeten schrikken bij de gedachte dat de ene kerk na de andere zou kunnen zeggen: „Wij doen niet langer mee”. Daarom de kerken maar samengesnoerd tot een genootschap, dat lijkt veiliger voor het bouwwerk.

Wat vastheid en wat zekerheid is er wat de kerk betreft? Naar de mens gesproken staat in de kerk alles op losse schroeven en wankelt alles.

Rome heeft een vastgesnoerde organisatie maar kan het niet beletten dat duizenden met haar breken en miljoenen alleen maar voor de vorm haar naam voeren. Ze heeft veel middelen die niet bij de kerk passen om aan geld te komen. Andere kerkgenootschappen zijn goed georganiseerd maar kunnen ook niet het verloop keren. Het zou interessant zijn eens na te gaan waar al die kerkgenootschappen het geld vandaan halen. Al staat een kerk ook in het geloof en al is er ook een bloeiende gemeente, hoe spoedig kan het verval intreden? De afval doet zich overal voor. En wie keert het? Het meedoen van een kerk aan het kerkverband is niet in de Schrift geboden, wel gebiedt de Schrift aan ieder mens om te komen tot geloof en bekering en zich te voegen bij de gemeente ter plaatse waar hij woont, maar hoevelen laten het vrijmoedig en hoevelen zijn er gauw bij om de band te breken en heen te gaan. Wie zich niet wil houden aan het gebood Gods, geen menselijke macht kan hem ertoe dwingen; indien hij wil heengaan, hij kan gaan. En we weten dat velen gaan, één voor één, of ook wel bij hele groepen, met mooie leuzen, met minder mooie leuzen, of ook wel zonder leuzen. En dan blijven die er over blijven wel eens zitten met een zaak die topzwaar is. Maar had men dat topzware geval ook gebouwd op los zand?

Een wereldorganisatie, een zichtbare organisatie van de kerk van heel de wereld en daarbij een centraal bestuur voor de kerk van heel de wereld, dat heeft door alle eeuwen heen velen bekoord. De begeerte daarnaar heeft geleid tot het ontstaan van het pausdom. Daar kwam de kerk met uiterlijk gelaat. Maar hoe schitterender het uiterlijk gelaat werd, hoe groter het versterf van binnen werd. Dezelfde begeerte heeft geleid tot de stichting van de Wereldraad van Kerken met het centrum in Genève. Daar is uiterlijk gelaat en het trekt de aandacht van de wereld. Maar wat plaats is daar nog voor Christus overgebleven? De Internationale Raad van Christelijke Kerken wil daar een tegenhanger van zijn, en Christus zijn plaats laten behouden. Maar tot het stichten van de Internationale Raad van Christelijke Kerken is men evenmin gekomen omdat de Schrift ertoe drong. De Schrift spreekt er niet van, men heeft het model van de wereld gevolgd. Maar wij hebben de wereld niet nodig om ons het model voor te houden. Moet de wereld ons zeggen hoe het in de kerk van Christus moet? Ik denk aan het woord van de apostel Johannes: „Gij hebt niet van node dat iemand u lere. Gij hebt de zalving van de Heilige en gij weet alle dingen.”

Jezus zegt: „Het koninkrijk Gods komt niet met uiterlijk gelaat.” Laten wij het niet anders willen, en weten dat het de wereld niet bekoort en wij met betrekking tot het koninkrijk geen berekeningen kunnen maken.

Het kerkverband bindt maar het scheidt niet minder. Het scheiden is erger geworden nu men bijna ongemerkt het kerkverband heeft uitgebreid tot kerken over de hele wereld. Men heeft dat gedaan onder een andere naam, niet onder de naam van kerkverband maar onder de naam van correspondentie met buitenlandse kerken. Door die zgn. correspondentie met buitenlandse kerken zijn de moeilijkheden, onenigheden en twisten in de kerken in het binnenland zonder verwijl overgebracht naar de kerken in het buitenland. Het kerkverband richt scheidsmuren op. Hoe nauwer het kerkverband, hoe hoger en dikker de scheidsmuren. Broeders en zusters op één plaats, één in het geloof, zouden elkaar gemakkelijker kunnen vinden indien het kerkverband, onder welke naam het ook werkt, niet zulke hoge muren had opgetrokken. Maar nu is de een Hervormd en zit vast aan de vrijzinnigheid, en is de ander synodaal en zit vast aan al de rompslomp die de voortgaande organisatie daar bij elkaar heeft weten te krijgen, en is een derde vrijgemaakt en zit daar vast door de ene band bij de andere. Het kerkverband kan goed zijn en nuttige diensten doen indien het blijft bij de eenvoud van de kerkenordering. Maar men is met het kerkverband niet bij de eenvoud gebleven. Ook onze kerken zijn daar niet bij gebleven. Een stevig kerkverband, een vaste organisatie van de kerken, maakt het de overste van deze wereld gemakkelijk: hij kan alle kerken tegelijk met één slag treffen. Is het daarom dat de Schrift niet van kerkverband spreekt? De geschiedenis van de kerken na de Pinksterdag is wel leerzaam en waarschuwt ons op onze hoede te zijn. En de geschiedenis van de dag zegt niet dat we gerust kunnen zijn omdat er in dit opzicht geen gevaar dreigt.

K. Doornbos

Kerkelijk Leven

Prof. dr. H. J. Jager

Zoals onze lezers hebben vernomen heeft prof. Jager tegen de aanvang van de nieuwe cursus emeritaat aangevraagd, dat hem door curatoren ook werd verleend.

Prof. Jagers gezondheidstoestand is van dien aard dat hij zich niet meer in staat acht de hem opgedragen arbeid aan de Theol. Hogeschool in zijn volle omvang te verrichten.

Een bericht als dat doet de gedachten in ons vermenigvuldigen. We zouden prof. Jager zo graag nog een aantal jaren hebben bezig gezien in de kring van de School. Juist in onze dagen.

Maar ook in deze dingen vraagt God van ons ons te schikken naar de leiding der gebeurtenissen die uiteindelijk - gelukkig! - alléén in Zijn hand ligt. Laten we vooral nu met prof. Jager en de Theol. Hogeschool christelijk meelevend.

Te gelegener tijd hopen we op het heengaan van prof. Jager terug te komen.

C. V.

De „classis Asia”

We lazen dezer dagen in het Gereformeerd Gezinsblad een artikel onder deze titel: „De classis Asia”. Een best artikel. Daar niet van! Het ging over de brieven aan de zeven gemeenten in de romeinse provincie Asia. Bekend aan de bijbellezers uit Openbaring 2 en 3. Dat de schrijver hierover de classis Asia spreekt is een speelsigheidje. Hij zet het tussen aanhalingstekens: 'De „classis Asia” zou men kunnen zeggen, al is het wat anachronistisch uitgedrukt'. Zo'n speelsigheidje mogen we wel.

Het zette ons aan het denken.

Een 'anachronisme'. De schrijver die zegt dat het spreken van een 'classis Asia' „wat anachronistisch is bedoelt dat zulk spreken even dwaas is wanneer iemand zou vertellen dat Egmond en Hoorne zouden zijn gestorven op de elektrische stoel of dat dr. Abraham Kuyper de vaste gewoonte had 's morgens bij de koffie het Gezinsblad of vrijdagmorgens De Reformatie en/of Opbouw te lezen.

De „classis Asia” is wat anachronistisch uitgedrukt. Niet zo heel erg anachronistisch. Het zat er misschien toch wel een beetje in?

Maar was mij verbaast is dat de Here Jezus daar nu net niet van spreekt. Je zou tegenwoordig zo denken: die kerken hadden alle zeven haar moeiten. Waarom maakten ze nu niet een classis? Om elkaar te helpen? Waarom heeft de Here Jezus hun dat niet gezegd? Waarom niet: laat de Engel van Efeze bisschop worden over alle zeven gemeenten! Wat zou Thyatire, wat zou Laodicea daar een profijt van kunnen hebben! Een wijze bisschop!

Doch dat deed de Here Jezus niet.

En wij weten waarom: Hij Zelf is de enige algemene Bisschop en het Hoofd der kerk.

Zou Hij daarom ook niet hebben gesproken over een classis? Om niet Laodicea(!) te halen in de zaken van Smyrna?

En omdat Hij Zelf tussen de gouden kandelaars wandelt?

ONDANKS dat ging het in Laodicea mis.

Zou dan nog zo'n wijze bisschop of nog zo'n goede classis het bederf kunnen stuiten als de dominee en de leden van Laodicea naar de Algemene Bisschop niet luisteren?

G. Visee

Onze vrijmaking nog niet volkomen

Aan het slot van de amersfoortse synode heeft de praeses, ds. D. van Dijk, een slotrede gehouden, die mij destijds diep heeft getroffen.

Die rede is om de klare en forse lijnen, die toen werden getrokken, nog hoogst aktueel.

Hij sprak daar onder meer:

„Zo was onze vrijmaking nog niet volkomen. In de eerste roes van de vreugde over de vrijmaking zagen we dat zo niet.

In Groningen begon dat reeds te komen. Denkt alleen maar aan de hoogstaande debatten over de verzorging onzer emeriti.

Maar eerst op deze synode van Amersfoort (en dat is haar bijzonder kenmerk!) is openbaar geworden hoe in onze kerken is gegroeid het inzicht dat wij nog ons van veel zullen hebben te ontdoen, wil de vrijmaking volkomen worden, terwijl tegelijk, Gode zij dank, zich liet gelden een worsteling om nu ook werkelijk weg te doen, wat wij hadden leren zien als in strijd

met het koningschap van Christus en de soevereiniteit van elke plaatselijke kerk."

Verder:

„Maar de synode houdt op (ik zeg het nog eens) en dat is goed.

Ik denk aan het leven van een familie.

Het is aangenaam en wettig, dat haar leden eens een enkele maal samen komen, een reünie houden.

Maar wee haar, als zij in zulke samenkomsten zou opgaan, daarin haar kracht zou zoeken.

Dat zou haar ondergang zijn: zij zou uitsterven.

Met de kerken is het niet anders.

Het is goed dat een enkele maal de kerken, in haar afgevaardigden op een generale synode samen komen om te doen de dingen, die haar in 't gemeen aangaan en die zij samen hebben af te doen.

Maar wee ook de kerken, die zich verbeelden zouden, dat haar kracht en glorie ligt in vergaderingen van een generale synode, voor en na en telkens weer.

Die al maar weer herhaalde vergaderingen zouden aan de levenssappen van de kerken onttrekken en haar doen verdorren.

Het is nu 1948. In 1944 was ik op de synode van Utrecht, in 1945 in Enschede, in 1946 in Groningen, in 1948 in Amersfoort. Dat is niet goed.

Niet dan bij uiterste noodzaak zullen de kerken binnen de in de kerkenordering aangegeven regel: „ordinaerlijk eens in de drie jaar”, in generale synode bijeen komen.

Niet in synodevergaderingen, daarvan in de Schrift nauwelijks - indien ook maar een enkele maal - sprake is, maar en het leven der plaatselijke kerken ligt de kracht van 's Heeren kerk op aarde.

Ik las u voor Openbaring 1:10-20 waar ge de Verheerlijkte ziet wandelen tussen de lichtende kandelaren.

Daarin is de kracht van 's Heeren kerk, dat die kandelaren gevoed uit het Woord, hun licht blijven uitstralen, klaar en krachtig.

Als ik mijn ogen sluit zie ik ze staan; in Axel en Zoutespui in Aduard en Winsum, in Amsterdam en Enschede; in Amersfoort en Groningen en noem maar op, in al die plaatsen, waar God Zijn Naam een gedachtenis heeft gesticht.

Die kandelaren mogen groot en fors, klein en wankel zijn, zij zijn de kandelaren van onze Here Jezus Christus.

In dien zij maar blijven lichten, zo zal het goed zijn. Daarop hebben wij ons toe te leggen, daarop hebben wij ons te richten.

Niet van vele, zwaarwichtige synode-vergaderingen hebben wij ons heil te wachten, maar daarvan dat wij in alle eenvoud, door getrouwe ambtelijke arbeid, die kandelaren verzorgen, ieder op de plaats, waar God hem heeft gesteld."

Als men nu weet in welke situatie de destijds synode verkeerde, dan proeft men nog beter waarover ds. Van Dijk het heeft.

Hij merkte daarover zelf op:

„Nee, ik zeg niet, dat er onder ons ook maar één was, die niet, met de anderen, elke rest van hiërarchie begeerde weg te doen.

Dat bleek wel hieruit, dat het telkens voorkwam, dat een zelfde lid van de synode, dat op het ene ogenblik woorden sprak, waarin een hiërarchische klank niet te loochenen was, op een ander ogenblik kostelijk getuigde van de vrijheid van de kerk van Christus.

Alleen, niet ieder van ons zag de dingen op elk punt even klaar. Ook kwam het voor, dat wie op het ene punt de ander vooruit bleek te zijn in iets anders bij hem achteraan bleek te komen.

Zo kwam er verschil van inzicht, wrijving, strijd, zo raakten wij wel eens uit het gelid en scheen de slagorde te worden gebroken.

Dat gaf wel eens pijn. Ik denk, dat hier wel weinigen zullen zijn, die wel eens niet, als des avonds de zitting was gesloten, meer geneigd waren te schreien dan te juichen.

Is dat erg, mannenbroeders?

Ik zeg „neen”; want telkens als er grote dingen op het spel stonden en de Geest krachtig blies door onze vergaderingen, werden wij, door één ruk, weer naast elkander gesteld, was de slagorde hersteld en wisten wij ons weer één in hetzelfde begeren om ons te laten leiden enkel en alleen door het Woord van God. En waar dat zó is, daar is geen reden voor vrees, maar voor de blijde verwachting, dat wij, in onze kerken zullen voortschrijden, de volle vrijheid tegevoelt.

Als wij maar willen luisteren naar het Woord, waarvan de Geest zich bedient om de kerk des

Heren te bouwen, te volmaken, behoeven wij niet te vrezen.

Ds. Van Dijk heeft hier met wijze voorzichtigheid getekend wat er op de amersfoortse synode telkens weer bleek: dat de flarden van het synodalisme ons nog parten speelden. Het gevaar dat de synode zich toch maar weer zou inlaten met zaken, die op haar tafel gelegd waren, zonder zich af te vragen: zijn dit nu echt zaken, die tot de kerken-in-het-gemeen behoren en zaken van een wettig appél?

We zijn thans 18 jaar verder.

En ik vrees dat we zijn achteruit geboerd.

Er wordt onder ons weer puur synodalistisch gedacht, gesproken, geschreven, gehandeld. Of een kerk een ware kerk van Christus is afhankelijk gemaakt NIET van de vraag of zij de kenmerken van de gemeente van Christus vertoont naar de Belijdeniskerk (artt. 27-28-29) doch van de meerderheid die zij - soms afwisselend - verkrijgt op een kerkelijke vergadering. Men denke aan Katwijk. Toen de afgevaardigden van de kerkeraad Veenstra niet meer op de classis Lelden ontvangen werden, kreeg een predikant, die in dat deel der gemeente vooring, kritiek: hij ging voor in 'schismatieke' samenkomsten. Thans worden deze broeders wel weer door de classis ontvangen. Nu kan de bedoelde predikant er weer met een gerust hart preken. Ik heb alle begrip voor de moeiten van deze classis. Maar hangt de vraag of een kerk 'schismatiek' is nu aan het wisselend oordeel ener classis?

Hier dreigt en is het gevaar ener volkomene „kerkordelijke” verjurisdusering van de kerkgemeenschap.

Die blijkt ook elders.

Maar daarover later.

G. Visee

BOEKBESPREKING

Ds. M. P. van Dijk, **Naar een nieuwe vrijzinnigheid**, T. Wever, Franeker, 1966.

Prof. dr. K. Runia, **Religie zonder God? Confrontatie van nieuw modernisme en oecumenisch geloof**, Boektreks no. 92, J. H. Kok, Kampen, 1966.

De twee hier genoemde geschriften, die ongeveer gelijktijdig verschenen, stellen hetzelfde thema aan de orde. Beide bespreken de nieuwe zgn. existentie-theologie, die haar geestelijke vaders heeft in de grote figuren van Bultmann en Tillich en thans in het denken van allerlei "na-barthiaanse" en "na-bultmanniaanse" theologen zowel in het duitse als in het engelse taalgebied haar woordvoerders vindt. Bekend is vooral de engelse bisschop Robinson, wiens "Honest to God" een reusachtige opgang maakte; naast hem zijn de namen te noemen van mannen als Fuchs, Ebeling, Braun en de amerikaan Paul van Buren.

Deze existentie-theologie heeft aanleiding gegeven tot heftige en bewogen discussies, die nog steeds met volle kracht voortgaan. In orthodoxe en ook in barthiaanse kring riep zij een fel verzet wakker, dat merkwaardigerwijze in bepaalde sinds lang geconsolideerde fronten plotseling beweging bracht. In ons land staan we b.v. voor het opmerkelijke verschijnsel, dat een barthiaans theoloog als prof. dr. G. C. van Niftrik, vroeger steeds in oppositie tegen allerlei vormen van "christendommelijkheid", nu plotseling naar voren treedt als een welsprekend en krachtig bestrijder van genoemde theologie en daardoor op allerlei punten de gereformeerden zeer nabij schijnt te komen. Het is stellig frappant, dat hij onlangs in de feestbundel voor prof. Berkouwer, verklaarde de knappe studie van prof. Zuidema "Van Bultmann naar Fuchs" "met volkomen instemming" gelezen te hebben. Het zal voor beide mannen, die vroeger herhaaldelijk de degens kruisten, ongetwijfeld een wonderlijke ervaring zijn elkaar thans als wapenbroeders aan hetzelfde front aan te treffen! Intussen, hoe sterk het van vele kanten geleverde verzet ook is, het feit laat zich niet loochenen, dat in deze tijd van secularisatie, geloofsverzwakking en kerkelijke verwarring, de ideeën van de existentie-theologie, veelal in allerlei verdunningen, bij velen ook in ons land dreigen ingang te vinden. Daarom hebben de friese predikant Van Dijk en de australische hoogleraar van nederlandse huize Runia er goed aan gedaan de beginselen van deze theologie op heldere, voor iedere geïnteresseerde begrijpelijke wijze weer te geven en aan een kritische toetsing te onderwerpen.

In opzet verschillen beide geschriften vrij sterk.

Van Dijk behandelt de bovengenoemde theologen niet afzonderlijk na elkaar, maar groepeerde de stof rondom verschillende themata, zoals "Entmythologisierung", "De Openbaring", enz.; ook de "nieuwe moraal" wordt in een apart

hoofdstukje belicht. Bijzonder waardevol is daarbij, dat hij een tekening van de algemene en wijsgerige achtergronden vooraf laat gaan. Runia confronteert de nieuwe theologie met de door hem uitvoerig geanalyseerde oecumenische belijdenisgeschriften en staat afzonderlijk stil bij Bultmann, Tillich en Robinson's "Honest to God". In het volgen van deze verschillende methoden vullen de auteurs elkaar uitstekend aan.

De conclusies, waartoe zij komen, zijn in wezen gelijk: in de nieuwe existentie-theologie hebben wij te doen met een rasechte vrijzinnige theologie. Deze onderscheidt zich daarin van het oude modernisme, dat zij in haar wijsgerige vooronderstellingen en tot op grote hoogte ook in haar terminologie geheel en al afhankelijk is van het existentialisme en - in directe samenhang daarmee - typisch het stempel vertoont van het moderne cultuurklimaat. Dit verschil mag echter niet blind maken voor het feit, dat de nieuwe theologie in de grond der zaak even ver verwijderd is van het evangelie als het klassieke modernisme en evenzeer als de oude vrijzinnigheid gebaseerd is op het geloof in de autonome mens, die het gezag van de openbaring als enige bron van Godskennis en levensnorm niet meer aanvaardt. Uiterst onthullend is in dit opzicht de zienswijze van een ongetwijfeld zeer diepzinnig en hoogstaand denker als Paul Tillich. Tillich's "systeem" is met Runia (77) te kenschetsen als een moderne variatie van de Gnostiek. De Gnostiek leerde, dat de "geestelijke" mens moest uitstijgen boven de grove vormen en formuleringen van de openbaring om de daarachter liggende eeuwige gedachten en ideeën te ontdekken. Die grove vormen waren slechts de uiterlijke symbolen. De werkelijkheid werd gevonden in de ideeën achter de symbolen. In deze geest stelt ook Tillich, dat de "symbolische" taal der openbaring in meer "zuivere" (adequate) begrippen "vertaald" kan worden. Het resultaat van dit vertalingsprocédé is ingrijpend. God is volgens Tillich niet een buiten en onafhankelijk van de wereld bestaande persoon, maar „het zijn zelve" (being itself) of „de grond van het zijn" (the ground of being). „Openbaring" betekent niet, dat God spreekt tot de mens, maar dat de geest van de mens plotseling gegrepen wordt door het mysterie van "de grond van het zijn". Tillich wil wel blijven spreken van "gebed", maar „als gebed verlaagd wordt tot een gesprek tussen twee wezens", is het z.i. „godslasterlijk en belachelijk". Jezus ziet Tillich als de historische persoon, in wie het „nieuwe zijn" aanwezig is en die daarom bij machte is de existentiële vervreemding van de mens te overwinnen (Runia, 71 v., 84; Van Dijk, 37 vv., 55 v.).

Het zijn deze en andere ideeën van Tillich, die ten grondslag liggen aan Robinson's "Honest to God", dat, zoals meer dan eens is opgemerkt, niet uitmunt door originaliteit, maar zijn succes vooral dankt aan de populaire en suggestieve weergave van de denkbeelden van anderen, vooral van Tillich. Van een directe persoonlijke relatie tot God kan in het stelsel van Tillich en Robinson eigenlijk geen sprake meer zijn; voor de praktijk van het religieuze leven wordt alles gezet op de éne kaart van de medemenselijkheid. Men zou kunnen zeggen: het eerste der beide hoofdgeboden wordt verzwolgen door het tweede. Kuitert stelt terecht, dat bij Robinson God in laatste instantie een predikaat (bijvoegelijk naamwoord) is, dat aan een bepaald aspect van de ervaarbare werkelijkheid toekomt, nl. aan het meest geheimzinnige aspect daarvan; de beleving van de medemenselijkheid (bij Runia, 115).

We stipten slechts een enkel punt aan en kunnen verder de lezer alleen maar aanraden zelf van de uiteenzettingen in deze waardevolle studies kennis te nemen. De schrijvers bieden betrouwbare informatie en hun weergave van de bestreden standpunten is fair. Zij geven bovendien terecht blijk van hun bereidheid ook van de existentie-theologie te leren. Men kan en móet zich door deze theologie laten herinneren aan de zwakheden en manco's van menig orthodox systeem en menige orthodoxe kerk. Het is waar, dat het in de religie niet aankomt op intellectuele, maar op doorleefde, „existentiële" kennis van God. Het is waar, dat vaak veel te weinig aandacht is geschonken aan wat de Bijbel zegt over Gods „hlmanisme". Scherp en raak schrijft Van Dijk: „Wie, nadruk leggende op het geloof in God, de mens uit het oog verliest en onderwaardert, heeft God niet begrepen" (89). Orthodoxe mensen kunnen soms erg onbarmhartig voor elkaar en hard voor anderen zijn. Het gevaar van een zuiver formalistisch Bijbelgeloof annex belijdenishandhaving is levensgroot. Maar wie zich - in leven en wandel - niet aan God stoort „is vrijzinnig al zweert hij bij de letterlijke inspiratie" (Van Dijk, 93). Voorts is ook het traditionele orthodoxe „Godsbeeld" van de orthodoxe allerminst boven kritiek verheven. De zo sterke invloed uitloefende beschouwing van God als het storeloze, onbewogen Zijn, die niet echt toornig kan worden of berouw kan hebben, is uiteindelijk even onbijbels als de Godsleer van Tillich.

Kritische bezinning op de eigen posities is derhalve dringend gewenst. In deze beide boeken blijft het, wat dit betreft, bij een aantal fragmentarische opmerkingen en verwijzingen. We zullen ons aan deze bezinning echter niet mogen

onttrekken. Dat zij beslist noodzakelijk is, kan b.v. blijken uit wat Runia schrijft over het „symboolisch” karakter van de openbaring, die wel ware maar toch „beperkte” (inadaequante) kennis Gods geeft (78 vv., 94). Wij vrezden, dat Runia hier onbedoeld althans formeel een belangrijke concessie doet aan Tillich en dat er alle reden bestaat om deze uit de oude dogmatiek overgenomen categorieën kritisch te bezien. De vragen rondom het „anthropomorfisme”, de „menschvormigheid” Gods in zijn openbaring blijken hier opnieuw verrassend actueel!

Onze conclusie mag zijn: wie wil weten wat er in de theologische en religieuze wereld van vandaag gaande is, vindt in de studies van Van Dijk en Runia betrouwbare wegwijzers.

J. Veenhof

PERSSCHOUW

Wanneer is Afscheiding geboden — en dus geoorloofd?

In „Ons Kerkblad” van de Geref. Kerk van Leerdam schreef ds P. Veldstra een paar artikelen over de bovenstaande vraag.

Ze zijn van die aard dat ik ze graag aan onze lezers doorgeef.

Het lijkt mij nuttig deze vraag eens onder de ogen te zien en die te beantwoorden vanuit de Schrift, de belijdenis en de geschiedenis der kerk. Als we dat doen, komen we tot deze algemene en heel duidelijke conclusie, dat Afscheiding van de kerk alleen dan geoorloofd is, wanneer die ook beslist van God geboden is in de concrete situatie, dus bij uiterste noodzaak, als er niets anders meer overblijft. We kunnen nog iets verder gaan door te zeggen: God gebiedt afscheiding, wanneer wij gedwongen worden in de kerk tegen Zijn geopenbaarde wil in te gaan, zodat we voor het concrete gebod staan Gode meer te gehoorzamen dan de mensen.

En daar moet dan tegelijk bij gezegd worden, dat afscheiding ongeoorloofd is, wanneer daar misstanden zijn in de kerk, wanneer men in de kerk van Gods Woord en van de belijdenis afwijkt. Want als daar bederf in de kerk intreedt, ligt daar de roeping van Godswege voor alle ambtsdragers, maar ook van alle gemeentelieden op te roepen tot wederkeer, te werken en ook onvermoeid te blijven werken aan de reformatie der kerk. Want dat is toch reformatie: oproepen tot wederkeer naar de gehoorzaamheid aan Gods Woord en wil. Wanneer we echter in zo'n treurige en ook voor de gelovigen zeer moeilijke kerkelijke situatie ons gaan afscheiden, dan maken we ons af van ons ambt en onze roeping tot reformatie, dan breken we de kerk zonder noodzaak, dan trekken wij een scheur, waar God die niet gebiedt, althans nóg niet. Dan gaan we, hoe moeilijk die taak ook is vol te houden, toch de gemakkelijkste weg. Dan kan het schijnen, dat we zeer trouw zijn aan de Schrift en aan de belijdenis. Want we kunnen ons dan beroepen op de treurige afwijking van beide in de kerk en onze begeerte die beide juist te handhaven. Maar desondanks zijn we dan toch eigenwillig bezig.

Dat alles is heel duidelijk te leren uit de Schrift zelf. Want de profeten van het Oude Verbond hebben nooit, hoe ver het volk van God ook was afgeweken van Gods Wet, opgeroepen tot afscheiding, tot een breuk, maar tot wederkeer naar Gods Woord en Wet. En onze Here Jezus Christus vond in Zijn dagen Zijn kerk, de kerk der Joden, zo deerlijk misleid door de leer van de leidlieden, door het bederf over heel de linie van het leven van Gods volk. Maar Hij is niet begonnen een schisma te trekken onder Zijn volk, maar om de schapen van het huis Israëls om zich te vergaderen en zo Zijn volk terug te leiden naar de Schriften. Christus is begonnen met Zijn oproep tot reformatie. En wanneer is de breuk gekomen, de afscheiding? Pas na de Pinksterdag. Dat is nadat de leidlieden, en het volk met hen, de tucht gingen misbruiken om die reformatie de kop in te drukken. Toen de blindgeborene uit de synagoge geworpen was, omdat hij beleed, dat Jezus de Christus was. En toen zij Jezus zelf uit de weg gingen ruimen door de tucht op Golgotha (een godslasteraar moest naar de wet uit het volk worden uitgeroeid, door de tucht, de excommunicatie of afsnijding met de banvloek van God). En toen zij na de Pinksterdag apostelen en gelovigen gingen vervolgen te vuur en te zwaard. Toen zij de ware prediking van het evangelie (het prediken van Jezus als de Christus) gingen verbieden op straffe van gevangenis en dood.

Toen pas zeiden de apostelen: wij moeten Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen. En daarom was de breuk onvermijdelijk geworden. Zij konden niet anders en mochten niet anders.

Want zij stonden voor de scherpe keus: God ongehoorzaam worden óf heengaan.

Feitelijk hebben dan ook niet de apostelen en de christgelovigen zichzelf afgescheiden, maar de Joden en hun leidlieden hebben door hun contra-reformatie de breuk geschapen.

Zij hebben de Christenen uit hun gemeenschap gedreven. Eerst de blindgeborene al, daarna Christus zelf, en tenslotte al zijn volgelingen. Kijk, dat leert de Schrift toch ondubbelzinnig: in de grond van de zaak drijft de valse kerk zelf de gelovigen uit door de vervolging met de tucht.

En daarop heeft de belijdenis dan ook in art. 29 haar oordeel gegrond over de valse of onwettige kerk, over de kerk, die daardoor zichzelf buiten Christus' vergaderwerk plaatst en dus geen kerk van Christus meer is.

Want de belijdenis spreekt evenzo. Wanneer is daar de roeping zich af te scheiden naar het ambt der gelovigen? Wanneer de kerk zichzelf heeft gemaakt tot onwettige kerk, tot valse kerk. Wanneer zij aan zichzelf en aan haar ordianties meer macht en autoriteit toekent dan aan het Woord van God.

En let nu op: dus niet wanneer zij afwijkt van de ware leer der Schrift en van de belijdenis. Zij wordt niet tot valse kerk, wanneer het evangelie niet zuiver gepredikt wordt. Maar wanneer zij aan zichzelf en aan haar eigen woorden meer gezag toekent en dus meer gehoorzaamheid vraagt dan aan het Woord van God. Daar hebt ge de breuk al feitelijk. De kerk wordt valse, wanneer zij eist, dat de gelovigen buigen voor haar eigen menselijk woord en haar eigen wil en bevel.

Ook al gaat dit tegen het Woord van God in. Dan dus, als de gelovigen gedwongen worden door de kerk om tegen Gods Woord en wil in te gaan. Dan pas is er een gewetensconflict, waarin men moet kiezen een van beiden gehoorzaam te zijn: God of de mensen. En dan is de eis: zich afscheiden om God gehoorzaam te kunnen blijven.

Maar dan ziet ge het toch: dan scheidt men in de grond van de zaak niet zelf zich af, maar men wordt uitgedreven. Want men heeft geen keus meer. In de kerk blijven betekent dan tegen God ingaan. Als reformatie dus onmogelijk wordt, ja zelfs verboden wordt.

Dat blijkt ook uit wat de belijdenis verder zegt in art. 29: de valse kerk vervolgt degenen, die heilig leven willen naar het Woord van God en die haar bestraffen vanwege haar gebreken, gierigheid en afgoderijen. Daar staat weer niet als kenmerk van de valse kerk, dat zij de tucht na laat en die niet bedient. Maar dat zij de tucht misbruikt om zichzelf en eigen positie te handhaven en hen, die oproepen tot gehoorzaamheid, de mond te stoppen of kwijt te raken.

Zo blijkt uit Schrift en belijdenis duidelijk, dat scheiding slechts daar geboden is en dus geoorloofd, waar men door de dwang en de valse tucht van de kerk er feitelijk uitgedreven wordt. Wanneer men zich afscheidt van de kerk, moet men kunnen zeggen en aantonen, dat men eruit gezet is, eruit gedreven is door de achtervolging met menselijke geboden, die tegen de Here ingaan, en door achtervolging met de tucht, die niet naar de wil des Heren is. En waar men dat niet zeggen en bewijzen kan met de feiten, daar heeft men eigenwillig zich afgescheiden, waar de Here het niet gebod, en zijn ambt gemakzuchtig verzaakt, al heeft men nog zo gezucht en nog zoveel moeite beleefd. Want men heeft de taak tot reformatie, tot oproep tot wederkeer tot de Here en Zijn Woord, afgebroken, zonder dat men daarin beslist werd verhinderd.

Daar is men dan feitelijk weggelopen. Het mag niet anders gezegd worden, getuige Gods eigen Woord en onze eigen belijdenis.

Dit was het eerste artikel van ds Veldstra. Hier is het volgende:

De vorige keer hebben we het antwoord op deze vraag gevonden in de Schrift en in de belijdenis. En dat antwoord was: alleen dan, wanneer de kerk duidelijk tot valse, onwettige kerk is geworden; wanneer alle pogingen tot reformatie afstuiten op onwil en verzet; wanneer de kerk de gelovigen dwingt aan haar bevelen meer gehoorzaam te zijn dan aan het Woord van God en wanneer de kerk hen, die tot wederkeer oproepen, vervolgt met de kerkelijke tucht. Alleen dan moet men zich afscheiden, wanneer de reformatie van de kerk verhinderd wordt door een contrareformatie en men dus in het gewetensconflict komt te verkeren, wie men meer gehoorzaam moet zijn God of de mensen.

We willen nu gaan zien, dat men zich zo in de historie ook naar de Schrift en naar de belijdenis gedragen heeft wanneer men tot afscheiding van de kerk kwam.

En dan beginnen we bij Luther. Het is bekend, dat Luther aanvankelijk aan geen breuk met de kerk heeft gedacht, toen God zijn ogen had geopend voor het ware evangelie der zaligheid en voor het bederf van de kerk. Toen hij in 1517 zijn stellingen aan de poort van de slotkapel te Wittenberg sloeg, zou het nog vier jaren duren, voordat het kwam tot een breuk met de kerk. Luther heeft in deze jaren zich beijverd door prediking, geschrift en godsdienstgesprek de kerk te reformeren door de ware leer te prediken, deze te stellen tegenover de valse leer der kerk en op te roepen tot het breken met de zonden in de kerk. Maar hoe is tenslotte de breuk gekomen? Doordat de paus van hem ging eisen zijn leer te herroepen, de verbreiding daarvan te

staken en gehoorzaam te zijn aan het kerkelijk gezag. In de pauselijke banbul van 1520 werd deze eis verscherpt door de dreiging met de ban, wanneer Luther niet binnen zestig dagen herriep. Maar zelfs toen hij als antwoord daarop na deze zestig dagen deze bul verbrandde te Wittenberg, was het niet zijn bedoeling uit de kerk te gaan. De breuk werd echter een feit, toen hij in 1521 getroffen werd met het banvonnis van de paus en van de keizer en tegelijk vogelvrij werd verklaard.

Het is duidelijk, dat Luther eigenlijk nooit zichzelf van de kerk heeft afgescheiden, maar door de kerk zelf is uitgedreven met de ban. En daarbij stond Luther voor de directe eis óf Gods Woord te verloothen óf aan de mensen zijn gehoorzaamheid op te zeggen.

Niet anders is het geweest bij de Afscheiding in 1834. Toen Ds. Hendrik de Cock om zijn reformatie-poging door het classicaal bestuur werd geschorst, heeft hij zich niet terstond afgescheiden, maar dit onrecht geduld en is hij intussen in beroep gegaan. Daarbij liep hij heel de kerkelijke weg ten volle af, door zich te beroepen op de synode en vervolgens zich te verantwoorden voor het provinciaal bestuur. Eerst toen er geen revisie kwam van zijn vonnis en hij ook geen gelegenheid meer kreeg zich te verdedigen, kwam het tot een afscheiding.

Ook hier weer de dwang van de kerkelijke overheid om de mensen meer te gehoorzamen dan aan God op straffe van de vervolging met de tucht.

En wij hebben hetzelfde beleefd in de dagen van de vrijmaking. Wij hebben altijd de pretentie gehandhaafd, dat wij niet uit de kerk zijn gegaan, maar dat wij uit de kerk zijn gezet. Zo waren immers de feiten. We hebben gestaan voor de keus van Luther: wij kunnen niet anders. Het is bekend, dat prof. K. Schilder aanvankelijk de leeruitspraken heeft willen dulden in 1942.

Maar toen de bindende eis kwam om niets anders te leren dan wat ten volle met deze leer in overeenstemming was, moest hij en moesten vele ambtsdragers met hem zeggen: nee, dat kunnen en mogen wij om Gods wil niet. En daarop kwam evenals in de dagen van Luther het banvonnis van schorsing en afzetting, de achtervolging met de tucht. Waarom? Omdat men de synode niet gehoorzamen wilde en haar bevelen niet opvolgen wilde. Ook hier dus weer hetzelfde gewetensconflict: men stond voor de eis een menselijke leer te leren en de leer van Gods Woord te verloothen op straffe van de tucht. Toen dat geschiedde kwam het pas tot een vrijmaking van deze maatregelen. En wij hebben uitdrukkelijk toen gezegd: wij willen de kerk niet uit, wij willen alleen in de kerk God gehoorzaam zijn. Maar toen dat onmogelijk werd gemaakt, toen kwam de breuk.

Me dunkt, de historie van de afscheidingen van de kerk naar de Schrift en de belijdenis spreekt ook voor vandaag een duidelijke taal: wie Gods kerk liefheeft, omdat het Zijn kerk is, laat haar niet los en breekt niet met haar, ook niet als daar vele zonden en afwijkingen in zijn. Neen, hij blijft daartegen strijden, net zo lang, als hij kan. Tenzij men het hem verbiedt en verhindert door de tucht.

Tenzij men zo feitelijk uit de kerk gezet wordt. Dan is er de goddelijke roeping zich af te scheiden. Maar ook als dat moet, doet men het met een bloedend hart.

En als het zo niet is, past maar één oproep in de naam des Heren: wederkeer naar Ps. 122 : 9.

In een volgend artikel gaat ds Veldstra nog nader in op een wijd verbreid misverstand inzake de Afscheiding. Dit namelijk dat zo'n Afscheiding als zodanig reeds reformatie is. Ds. V. zegt daaromtrent het volgende:

We meenden te moeten waarschuwen voor een voor de hand liggend misverstand. Het misverstand namelijk, dat een reformatie van de kerk gelegen zou zijn in een afscheiding van de kerk. Alsof in de afscheiding zelf de reformatie van de kerk gelegen zou zijn. We menen, dat dit beslist niet het geval is. Afscheiding kan het onontwikkelaar gevolg zijn van reformatie. Maar reformatie is zelf wat anders. Reformatie is de arbeid van de profeten van het O.T. geweest, en van Christus zelf in het N.T. namelijk de onvermoeibare arbeid om de kerk, het volk Gods op te roepen terug te keren tot de gehoorzaamheid aan het Woord Gods. De profeten hebben niet aangestuurd op een breuk. En Christus heeft ook niet aangestuurd op een breuk. Hij heeft wel schifting bewerkt. Maar door Zijn arbeid met het Woord. Hij heeft die niet zelf geforceerd en georganiseerd. Reformatie is dan ook principieel te onderscheiden van een organisatieplan of een organisatieplan. En daarom is een afscheiding alleen dan een daad van gehoorzaamheid, als die het onvermijdelijk gevolg is van een strijd voor de ongehoorzaamheid aan het Woord Gods. Maar dan moet ook duidelijk vaststaan, dat het Woord Gods in geding is, dat dat Woord verlaten is in de kerk, dat men daarvan afwijkt en daartegen ingaat. En dan moet ook duidelijk blijken, dat de reformatie in de kerk is vastgelopen en doodgelopen in de onwil van de kerk en dat die wordt tegengestaan en onmogelijk wordt gemaakt

in een contra-reformatie, in een binding van het geweten aan een kerkelijk gebod of verbod en in een vervolging met de tucht. De bedoeling was dus te waarschuwen tegen een afscheiding, die (en laat ik het woord nu maar noemen) in de grond van de zaak feitelijk sectarisch is. De bedoelingen kunnen dan goed zijn, maar men heeft zich laten verleiden door een misverstand, en men heeft het onderscheid tussen een schriftuurlijke afscheiding en een menselijk schisma uit het oog verloren.

In deze artikelen wordt geheel naar de Schrift en de confessie gezegd, hoe het met een „af-scheiding” mag en moet gaan — en wanneer deze een verscheuring is van de kerk.

Een ongeoorloofde „af-scheiding” is een **schismatieke** daad en dus een zware zonde.

Men bedenke daarbij dat zo'n door God veroordeelde „af-scheiding” op tweeërlei manier kan worden bewerkstelligd.

In de éérste plaats op deze wijze dat de „afge-scheidenen” **zich op ongeoorloofde wijze afscheiden van een kerk die (nog) niet vals is.**

En in de tweede plaats, namelijk als zij die zo'n door God veroordeelde „af-scheiding” veroorzaken de meerderheid hebben in een kerk of kerkelijke vergadering, **wanneer men broeders en zusters die Christus (nog) de zijnen noemt uitwerpt!**

De „meerderheid” is óók bij een „af-scheiding” nooit beslissend!

Mensen die een kerk verlaten die (nog) niet valse kerk is **verrichten een schismatieke daad.**

Mensen die kerkleden welke Christus (nog) niet zijnen noemt, of kerk die (nog) niet valse kerken zijn, uitwerpen **doen precies hetzelfde.**

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Alblasterdam en Nieuw-Lekkerland (bij accl.): B. Wesseling te Smilde-Diever.

Bedankt voor Edmonton (Can. Ref. Church): S. S. Cnossen te Groningen-Oost; voor Winnipeg (Can. Ref. Church): C. Bijl te Sappemeer.

Aangenomen naar Heemse (2e pred. plaats): H. D. van Herksen te Hilversum, die bedankte voor Hattem.

Afscheid, bevestiging, intrede. Vrijdag 25 mrt j.l. nam Ds. K. Deddens in Rijnsburg afscheid van de samenwerkende kerken van de Z.-W.-groep in verband met zijn vertrek naar Curaçao. Ds. Deddens zal op vrijdag 8 april met de „Prins der Nederlanden” van de Surinamekade te Amsterdam vertrekken.

De gemeente van Leerdam nam op 28 maart, in een speciaal daartoe belegde bijeenkomst afscheid van Ds. Mooiweer. Na bevestiging door Ds. K. Bruning van Armadale met een preek over Hand. 4 : 31 verbond Ds. J. D. Wielenga, gekomen van Veenendaal, zich aan de gemeente van Albany (Australië) met een preek over Matth. 2 : 2-15.

Na bevestiging door Ds. I. de Wolff met een preek over Ef. 1 : 19-20 verbond Ds. O. Mooiweer, gekomen van Leerdam, zich op 3 april aan de gemeente van Enschede-Noord. Op dezelfde dag deed Ds. H. W. Ophoff, gekomen van Houwerzijl, intrede bij de gemeente van Leek met een preek over Judas : 3 en 4. Tevoren was hij door Ds. H. van Tongeren van Maassluis bevestigd met een preek over Hand. 1 : 12-26.

KORT VERSLAG

van de vergadering van deputaten curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland op donderdag 31 maart 1966 in het gebouw van de Hogeschool, Broederweg 15, Kampen.

Aanwezig zijn alle primi-curatoren en de secundus-curator ds. J. ten Hove, voorts alle hoogleraren behalve prof. dr. H. J. Jager.

art. 1 opening

De president-curator ds. D. van Dijk opent te half elf de vergadering, leest uit de Schrift Ef. 1 : 15-23 en gaat ons voor in gebed.

art. 2 notulen

De notulen van de vergadering van 3 en 4 januari 1966 worden door de secretaris ds. H. Veltman voorgelezen en door de vergadering vastgesteld.

art. 3 ontslagaanvraag van prof. dr. H. J. Jager

Van prof. dr. H. J. Jager is een schrijven ingekomen, waarin deze verzoekt van zijn taak ontheven te worden met ingang van de volgende cursus, omdat zijn gezondheids-toestand hem wel niet zal toelaten zijn werk nog gedurende lange tijd te verrichten. De president-curator spreekt er zijn droefheid over uit, dat prof. dr. H. J. Jager, terwijl hij zelf gaarne zijn arbeid zou willen voortzetten, hiertoe niet in staat is en zijn

taak aan de Hogeschool, die hij gedurende 17 jaar heeft verricht, moet afbreken.

Curatoren besluiten, gehoord de mededelingen van de president-curator en van de secretaris over het contact, dat zij met prof. dr. H. J. Jager over deze zaak hadden, en gehoord het advies van de hoogleraren, overeenkomstig artikel 6 van hun instructie, prof. dr. H. J. Jager eervol te ontslaan uit de dienst der Hogeschool ten behoeve van de opleiding tot dienaren des Woords, onder betuiging van dank voor het gegeven onderwijs.

De president-curator en de secretaris worden aangewezen prof. dr. H. J. Jager persoonlijk van dit besluit mededeling te doen.

art. 4 verzoek om advies van hoogleraren.

Curatoren besluiten de hoogleraren advies te vragen over de wijze, waarop in de vacature van hoogleraar in de nieuw-testamentische vakken voorzien dient te worden.

art. 5 sluiting van de vergadering.

Na dankgebed bij monde van ds. J. ten Hove sluit de president de vergadering.

In opdracht van de deputaten-curatoren

F. de Vries, h.t. assessor.

Antwoord van Enschede-Oost

De kerk van Enschede-Oost zond een uitvoerig antwoord aan de classis Hoogeveen over de zaak-Duits, waarin zij haar erkenning van ds. A. Duits als dienaar des Woords in volle rechten verdedigt tegenover de kritiek daarop van de zijde van genoemde classis.

De kerkeraad schrijft, dat het hem in zijn besluitvorming gaat om het reest in de kerken en tevens om de naam en de eer van de betrokken predikant. Tegenover de besculdiging, dat hij de mening zou huldigen van een „inklevend” ambt of van een „algemeen” ambt, beroept de kerkeraad zich op art. 15 D.K.O., waar sprake is van de mogelijkheid, dat dienaren des Woords in een bepaalde situatie zonder een eigen gemeente zijn. De kerkeraad verwijt de classis, dat zij zich niet aan de kerkenordering houdt en de besluiten van de G.S. van Rotterdam-Delfshaven niet uitvoert, zonder daarvoor deugdelijke gronden uit de Schrift, de belijdenis en de K.O. aan te voeren.

De kerkeraad houdt tegenover de classis Hoogeveen staande, dat hem wel terdege het recht toekomt in deze zaak een oordeel te vellen en een besluit te nemen.

Omdat dit gedeelte van de brief van algemene betekenis is en o.a. ook voor de zaak-ds. v. d. Ziel nemen we dit hier onverkort over:

ad. 4. U meent, dat wij niet gerechtigd waren ons besluit als zodanig te nemen. Het zou ons niet toekomen het generaal synodebesluit in de zaak van ds. A. Duits te ratificeren. U onderscheidt daartoe tussen algemene en particuliere zaken, waarbij u de zaak van genoemde broeder onder de laatste rangschikt. U en wij zijn echter gebonden aan de tekst van artikel 31 K.O., dat zulke onderscheidingen, als u thans invoert, niet kent. Artikel 31 K.O. zegt: Zo iemand zich beklagt door de uitspraak der mindere vergadering verongelijkt te zijn, dezelve zal zich op een meerdere kerkelijke vergadering beroepen mogen; en 't gene door de meeste stemmen goedgevonden is, zal voor vast en bondig gehouden worden. Ds. A. Duits beriep zich tegen uw uitspraak, waarbij u hem zijn ambt van dienaar des Woords ontnam (uw besluit van 10 januari 1963) op de particuliere synode van Drente (1963). En toen deze hem in het ongelijk stelde op de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/1965. Deze stelde hem in het gelijk; „dat appelland zich terecht beklagt, dat de classis Hoogeveen heeft uitgesproken, dat met de opheffing van de gemeente van Emmercompasuum-Emmererfscheidenveen „ambt en radicaal” van ds. A. Duits „hebben opgehouden”. Uw uitspraak van 10 januari 1963 was daardoor vernietigd en u had verder te doen wat de generale synode u opdroeg; „De pasitie van br. A. Duits aldus te regelen, dat hij de naam en de eer van dienaar des Woords wederom ontvangt”. U hebt in uw besluit van 23 mei/22 juli 1965 dat geweigerd. U hebt toen uitgesproken „dat de inhoud van de uitspraak der Generale Synode in veel onduidelijk is en in veel aanvachtbaar, zodat het niet mogelijk is de betrokken uitspraak te ratificeren” en dat besluit, in het Geref. Gezinsblad (31/7/1965) als officiële publikatie uwerzijds ter kennis van de kerken gebracht. In die publikatie was geen spoor te vinden, dat er voor u reden was zich te beroepen op artikel 31 K.O. tweede lid: Tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods, of tegen de Artikelen in deze generale synode besloten, zo lang als dezelve door gene andere generale synode veranderd zijn. U hebt bovendien een revisiezoek van ds. Duits inzake uw besluit van 23 mei/22 juli 1965 op 9 december 1965 verworpen. Onze raad daarentegen houdt het generaal synodebesluit voor vast en bondig naar artikel 31 K.O. Daarmede is voor ons uw uitspraak d.d. 10 januari 1963, waarin u broeder Duits zijn ambt ontnam, van de baan en evenzo voor alle Ge-

reformeerde Kerken, die het generaal besluit ratificeren.

En zouden wij het recht niet hebben zulk een generaal besluit te toetsen en te ratificeren naar art. 31 K.O.? Waar staat in dit artikel, dat dit recht en deze plicht alleen geldt voor algemene zaken? En wie zal uitmaken wat algemene en bijzondere zaken zijn? Uw onderscheiding is subjectief en door u tot uw eigen behoefte ingevoerd. Wij verwijzen u daarvoor naar de studie van prof. P. Deddens, De ratificering der besluiten van meerdere vergaderingen, 1946, waar nadrukkelijk en uitvoerig door de hoogleraar wordt uiteengezet dat de wordingsgeschiedenis en de tekst van art. 31 K.O. de schijn kan wekken, dat dit artikel alleen spreekt van „beslissingen in appèl-zaken” (nota bene!). De hoogleraar vervolgt: „In dezen exclusieven zin wil dit artikel echter niet verstaan worden; vergelijking met genoemd art. 8 Caput II der Dordtsche Synode 1578 toont ons, dat in de tweede helft van art. 31 sprake is van alle beslissingen, genomen door alle kerkelijke vergaderingen” (blz. 10). Hier wordt dus niet gewerkt met onderscheidingen, die aan de letterlijke tekst van dit artikel vreemd zijn, maar gesproken van alle beslissingen van alle kerkelijke vergaderingen.

Onze kerkeraad heeft zich dan ook niet bezondigd aan 1 Petr. 4 : 15, waarvan u ons beschuldigt. De Acta van de generale synode zijn op onze tafel gelegd ter ratificatie. Dit onvervreemdbare recht, door ons in de vrijmaking vastgehouden, geven wij in geen geval prijs. U hebt ons officieel als kerken door uw perspublicatie doen weten, dat u zich niet aan het generaal besluit in de zaak-Duits hield. U noemde daarbij geen enkel argument uit de Heilige Schrift en de Kerkenordering. Derhalve hebben wij u door ons besluit opgewekt uw plicht in deze te doen. Dit is naar de Heilige Schrift, die ons opwekt op elkaar toe te zien: Gal. 6 : 1; Hebr. 10 : 24 en alle dingen te toetsen 1 Thess. 5 : 21. Prof. Deddens heeft onze kerken deze plicht nadrukkelijk voorgehouden. Hij schrijft in zijn eerder genoemde studie: „Als groote Kerken zich te groot achten om zich naar Classis-besluiten te reguleren, als mindere vergaderingen besluiten nemen tegenovergesteld aan hetgeen een meerdere vergadering besloot, zonder dat ze gegronde bezwaren tegen de betreffende besluiten inbrengen, dan moeten de Kerken daartegen opkomen. (blz. 14). De kerken hebben met de synodebesluiten te werken. Dit geschiedt in het algemeen veel te weinig. Het is niet naar vrijgemaakt kerkrecht de zaken maar aan de meerdere vergaderingen over te laten. Bovendien: het gaat hier niet om een onrechtmatige afzetting, die normaliter in de ordelijke weg dient teniet te worden gedaan, maar om een oordeel, een uitspraak van kerkrechtelijke aard, waarvan de generale synode terecht heeft uitgesproken, dat het niet juist was. Door uw halsstarrige houding houdt u het recht, door de synode in de zaak-Duits gedaan, tegen, op zijn minst voor drie jaar en zulks in strijd met het woord van de Schrift, dat spreekt van haastig recht doen Luc. 18 : 8. De kerken, die het generaal besluit inzake ds. A. Duits wel ratificeerden en hem erkenden als dienaar des Woords, toen u weigerde, hielpen voor haar deel de door uw besluiten in deze zaak veroorzaakte chaos en verwarring te keren. Geen kerk is na het besluit van de generale synode meer gebonden aan uw uitspraak, waardoor u ds. Duits in 1963 zijn ambt en radicaal ontnam. Inderdaad sprak de generale synode uit, dat u de positie van br. A. Duits behoort te regelen, maar dat ontslaat de overige kerken niet van haar roeping. Ten overvloede heeft de generale synode u nog gewezen op het feit, dat alleen zijn kerkeraad e endienaar des Woords van zijn ambt kan ontslaan (art. 12 K.O.) of het hem kan ontnemen (art. 79 en 80 K.O.), zie voorts overwegende sub. 2. Een classis komt dat eenvoudig niet toe.

ADRESSEN

Het adres van Ds. K. Deddens is thans: Commandeursweg 15, Curaçao (Ned. Antillen).

— Ds. O. Mooiweer: Lasondersingel 115, Enschede; tel. 05420-26327. Giro 1243785.

— Diaconie te Rotterdam-Overschie: Nieuw adres: J. Hofland, Cronesteinstraat 17, Rotterdam-8. Tel. 010-281412.

Met grote dankbaarheid jegens de HERE berichten wij U de geboorte van onze zoon

GERRIT

T. Eikelboom
P. A. Eikelboom-van der Leden
Wim

Gouda, Rolandstraat 23
9 april 1966